

MASTEROPPGAVE

Er det forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten?

Is there a difference between the assessment of evidence in the district court and the land consolidation court?

Oskar Andreas Nygaard

Areal og Eiendom

Fakultetet for ingeniør- og naturvitenskap, Institutt for byggfag

Veiledere: Leiv Bjarte Mjøs og Sjur Kristoffer Dyrkolbotn

21.05.2021

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på masterstudiet Areal og Eiendom ved Høgskulen på Vestlandet (HVL). Oppgaven er blitt skrevet våren 2021, og har et omfang på 30 studiepoeng.

Jeg vil rette en stor takk til alle tingretter og jordskifteretter som har oversendt dommene jeg har etterspurt. Responsen har vært positiv, og de ulike domstolene har vist seg å være behjelpelig med mine forespørsler.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke min kjære samboer, Amalie, for hennes friske tilstedeværelse i en hverdag preget av studier.

Til slutt vil jeg rette en stor takk Leiv Bjarte Mjøs og Sjur Kristoffer Dyrkolbotn for god veiledning og grundige tilbakemeldinger gjennom hele oppgaveprosessen.

Bergen, 21.05.2021

Oskar Andreas Nygaard

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg hatt som mål å studere om det er forskjeller på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten. Dette har vist seg å være et særdeles komplekst og sammensatt tema.

I den sammenheng har jeg utarbeidet et kodeskjema som er blitt brukt for å kartlegge og klassifisere hvilke bevis som inngår i rettens bevisvurdering fra dommene i datagrunnlaget. Totalt er 76 ulike dommer blitt kodet og analysert, og disse danner grunnlaget for funnene som blir presentert i oppgaven.

Hovedproblemstillingen for masteroppgaven er:

Er det forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten?

Videre er hovedproblemstillingen delt inn i to underproblemstillinger for å konkretisere forskningsspørsmålet:

- 1) *Hvordan vurderes bevis av samme type i lignende saker i henholdsvis tingretten og jordskifteretten?*
 - *Er noen bevistyper mer fremtredende i jordskifteretten enn i tingretten eller vice versa?*
- 2) *I hvilken grad fremgår det av bevisvurderingen, i henholdsvis tingretten og jordskifteretten, hvordan de ulike bevisene er vektlagt?*

Funnene indikerer at det er tendenser til forskjeller i rettens bevisvurdering i henholdsvis tingretten og jordskifteretten, men at problemstillingen er sammensatt. I *underproblemstilling 1* viser dette seg ved at det på lang vei er flere observasjoner knyttet til variabelen «avgjørende» når det kommer til rettens bevisvurdering og vektlegging av dokumentbevis i jordskifteretten kontra tingretten.

I *underproblemstilling 2* er det indikasjoner for at jordskifteretten forklarer seg bedre enn tingretten rundt bevisvurderingen, og der hvor en tingrettsdommer oftere vektlegger en helhetsvurdering, er det lettere å følge jordskiftedommerens drøftelser rundt enkelte bevis.

Samtidig er det elementer som gjør at forutsetningene ikke alltid like mellom de respektive domstolene. Forskjeller i erfarings- og utdanningsbakgrunn blant dommerne, ulike prosessordninger, jordskifterettens utvidede veiledningsplikt og jordskifterettens saklige kompetanse gjør at det er faktorer som styrer bevisvurderingen lenge før bevisene faktisk skal vurderes.

Abstract

In this master's thesis, I have investigated whether there are differences in the assessment of evidence in the district court and the land consolidation court. This has proven to be a complex and compound topic.

In this regard, I have prepared a code form which has been used to map and classify the evidence included in the court's assessment of evidence from the judgments seen in the data. A total of 76 different judgments have been coded and analyzed, and these form the basis for the results presented in this thesis.

The main research question is set out below:

Is there a difference between the assessment of evidence in the district court and the land consolidation court?

Furthermore, the main research question is divided into two sub-questions for concretization:

- 1) *How is evidence of the same type assessed in similar cases in the district court compared to the land consolidation court?*
 - *Are any types of evidence more prominent in the land consolidation court than in the district court or vice versa?*
- 2) *To what extent does the assessment of evidence, in the district court and the land consolidation court, state how the various pieces of evidence are emphasized?*

The results indicate that the court's assessment of evidence in the district court and the land consolidation court tends to differ, however, the issue is complex. In sub-question 1, this is shown by the fact that there are several observations related to the variable "decisive" when it comes to the court's assessment of evidence and emphasis on document evidence in the land consolidation court compared to the district court.

In sub-question 2 there are indications that the land consolidation court explains itself better than the district court with regards to the assessment of evidence, and where a district court judge more often emphasizes an overall assessment, it is easier to follow the land consolidation judge's discussions about certain evidence.

At the same time, there are elements that mean that the conditions are not always equal between the respective courts. Differences in experience and educational background among the judges, different processes, the land consolidation court's extended duty of supervision

and the land consolidation court's factual competence mean that factors govern the evaluation of evidence long before the evidence is actually assessed.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2	Problemstilling og avgrensning av oppgavens omfang.....	2
1.3	Oppgavens oppbygging.....	3
2	Teori.....	4
2.1	Kapittelinnledning.....	4
2.2	Sentrale prinsipper i rettsystemet.....	4
2.2.1	Disposisjons- og forhandlingsprinsippet.....	4
2.2.2	Prinsippet om riktig resultat.....	5
2.2.3	Prinsippet om fri bevisvurdering.....	5
2.2.4	Kontradiksjonsprinsippet.....	6
2.2.5	Muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet.....	7
2.2.6	Viktige avgjørelser skal begrunnes.....	8
2.2.7	Rettsens veiledningsplikt.....	9
2.3	Jordskiftehistorie og kompetanse.....	10
2.3.1	Kort innføring i jordskiftehistorie – jordskifterettens rolle i samfunnet.....	10
2.3.2	Jordskifterettens kompetanse.....	11
2.3.3	Grensefastsetjing § 4-2.....	12
2.4	Forholdet mellom tingretten og jordskifteretten.....	13
2.5	Lagmannsrettens rolle.....	16
2.6	Bevislæren.....	17
2.6.1	Alminnelige regler om bevis.....	17
2.6.2	Bevisføring.....	18
2.6.3	Bevisvurderingen tvl. § 21-2.....	18
2.6.4	Partsbevis/partsforklaring.....	20
2.6.5	Vitnebevis.....	20
2.6.6	Sakkyndigbevis.....	20
2.6.7	Realbevis.....	21
3	Metode.....	22
3.1	Kapittelinnledning.....	22
3.2	Valg av metode.....	22
3.3	Datagrunnlag.....	23
3.4	Dokumentstudier.....	25
3.5	Koding.....	26
3.5.1	Kodeskjema.....	26

3.5.2	Kodeinstruks	30
3.6	Metodevurdering og refleksjon rundt metodebruk	39
3.7	Validitet og relabilitet	41
3.8	Etiske avveininger	42
4	Empiri, analyse og drøfting	43
4.1	Underproblemstilling 1 – «Rettsens bevisvurdering»	43
4.1.1	Kapittelinnledning	43
4.1.2	Empiri og analyse	43
4.1.3	Drøfting	48
4.1.4	Oppsummering	57
4.2	Underproblemstilling 2 – «I hvilken grad fremgår bevisvurderingen»	58
4.2.1	Kapittelinnledning	58
4.2.2	Empiri og analyse	58
4.2.3	Drøfting	61
4.2.4	Oppsummering	64
5	Konklusjon	66
5.1	Avsluttende refleksjon	67
5.2	Videre forskning	68
6	Litteraturliste	69
6.1	Vedlegg	71

Figurliste

Figur 1: Her ser man en oversikt over variablene. P1-P4 er forkortelse for Part1-Part4. Det vil si de ulike partene sine påstandsgrunnlag blir krysset av for hver av dem.....	32
Figur 2: Tingretten	45
Figur 3: Jordskifteretten.....	47
Figur 4: Fordeling av saker i tingretten, og antall saker som inneholder elementer av eiendomsrett. ..	54
Figur 5: Fordeling av saker i jordskifteretten, og antall saker som inneholder elementer av eiendomsrett.	55
Figur 6: Oversikt over antall dommer og grad av bevisvurderingen i jordskifteretten	59
Figur 7: Stolpediagram som illustrerer fordelingen av hvilken grad bevisvurderingen fremstår i jordskifteretten.....	59
Figur 8: Prosentfordeling av dommer fra jordskifteretten.....	59
Figur 9: Oversikt over antall dommer og grad av bevisvurderingen i tingretten	60
Figur 10: Stolpediagram som illustrerer fordelingen av hvilken grad bevisvurderingen fremstår i tingretten.....	60
Figur 11: Prosentfordeling av dommer fra tingretten.....	61

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

«I saker hvor det er tvist om grenser vil både tingretten og jordskifteretten kunne avgjøre saken» (Prop. 101 L (2012-2013), s. 26), «men grensesaker havner stort sett i jordskifteretten når valget står mellom de to ulike domstolene» (Prop. 101 L (2012-2013), s. 68). Med dette i mente vil det være interessant å se om bevisvurderingen er forskjellig i tingretten og jordskifteretten når det kommer til tvistesaker. Sky & Bjerva (2018, s. 41) skriver at: «Det har vært en målsetting for lovgiver at likeartede saker i jordskifteretten og tingretten løses på samme måte». Dette gjenspeiles også i forarbeidene (Prop. 101 L (2012-2013), s. 341) ved at «Eit av måla for dette lovarbeidet er å harmonisere lovreglane for behandling av likearta saker for jordskifteretten og tingretten». Fra lovgivers side kan det dermed virke som at det er ment at det ikke skal være forskjell i behandling. Oppgavens vinkling kan nyanseres ved at selv om rettsanvendelsen i de respektive domstolene bør være lik, så er det historiske ulikheter mellom dem, og det har vært en utvikling over tid som ikke alltid har vært parallell. Jordskifteretten har spesialkompetanse på sitt felt, og har blitt videreført som en særdomstol i nyere tid. Om dette kan gi utslag for de respektive domstolenes bevisvurdering skal jeg studere nærmere i denne oppgaven.

De rettsfastsettende sakene står for rundt 60 % av sakene som behandles av jordskifteretten (Sky & Bjerva, 2018, s. 19). Dette innebærer at mange av disse sakene, i teorien, kunne vært holdt for tingretten i stedet. Spørsmålet blir da om like saker får like resultater, eller om forskjellig bevisvurdering gir utslag på resultatet. Forskjellig rettsanvendelse kan selvsagt også være et utgangspunkt for forskjellig resultatet, men i denne oppgaven er det forskjeller i bevisvurderingen som står i fokus. Bakgrunnen for denne avgrensningen er at på grunn av ulik faglig bakgrunn og erfaring mellom dommere, ulike prosessordninger og ulik kompetanse i tingretten og jordskifteretten, så kan bevisvurderingen være et område hvor utslagene er størst.

Et viktig formål med å se om det er forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten er å synliggjøre eventuelle sider ved rettssystemet som kan utnyttes av en «rutinert» part eller prosessfullmektig. Dette omtaler Reiten (2019, s. 25) som «forumshopping». Dette er et viktig emne å studere nærmere, da rettsikkerhet og likebehandling er to sentrale bærebjelker i det norske rettssystemet, jf. bla. tvl. § 1-2 andre ledd femte strekpunkt. Ved å foreta en studie hvor dette temaet er i fokus vil det være med på

å forsøke å undersøke lovgivers målsetting om at likartede saker løses likt, er ivaretatt. Et annet viktig formål med oppgaven kan være å bidra til å belyse hensiktsmessigheten ved å ha et tosporet rettssystem hvor tingretten og jordskifteretten har parallell kompetanse.

1.2 Problemstilling og avgrensning av oppgavens omfang

Hovedproblemstilling:

Er det forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten?

For å undersøke dette nærmere har jeg tatt utgangspunktet i datainnsamling fra lovdata, herunder saker som er anket til lagmannsretten. Dette har vært et sentralt metodisk valg og utdypes grundigere i metodekapittelet. Videre, for å besvare hovedproblemstillingen, har det blitt utformet to underproblemstillinger som skal ta sikte på å utfylle og konkretisere fenomenet:

Underproblemstilling 1:

- 1) *Hvordan vurderes bevis av samme type i lignende saker i henholdsvis tingretten og jordskifteretten?*
 - *Er noen bevistyper mer fremtredende i jordskifteretten enn i tingretten eller vice versa?*

I denne delen av oppgaven skal jeg ta for meg for rettens bevisvurdering. Å foreta et dypdykk i rettens bevisvurdering er en av flere mulige vinklinger for å studere nærmere om det er forskjeller mellom tingrettene og jordskifterettene, og for å se om bevisvurderingen i likeartede saker i tingretten og jordskifteretten løses likt. Dette er bare en av mange vinklinger man kan ha på en studie for å se nærmere på fenomenet. Til slutt skal jeg drøfte rundt begrepet eiendomsrett, og hvordan dette har blitt et interessant element i å besvare oppgavens hovedproblemstilling.

Underproblemstilling 2:

- 2) *I hvilken grad fremgår det av bevisvurderingen, i henholdsvis tingretten og jordskifteretten, hvordan de ulike bevisene er vektlagt?*

I hvilken grad fremgår bevisvurderingen i de respektive domstolene? Det er ikke nødvendigvis tydelig hvilket bevis som har fått avgjørende vekt når dommen fattes. I dette underspørsmålet skal jeg se nærmere på hvorvidt det er klart, eller uklart, hvilket bevis som

vektlegges, og om det kommer tydelig til uttrykk for den som leser, og skal vurdere domsslutningen. Det kan tidvis være vanskelig å tolke dommerens argumentasjon om bevisvurderingen, og her skal jeg studere om bevisene kun drøftes, eller om det er mulig å fange opp hvilket bevis som tillegges avgjørende vekt.

1.3 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1 har gitt en innføring i bakgrunn for valg av tema, og problemstillinger som skal studeres er blitt presentert. I kapittel 2 vil jeg trekke frem relevant teori. Her vil teori bli presentert, kommentert og koblet til problemstillingene som oppgaven fremmer. I kapittel 3 vil jeg utrede rundt metodiske valg, og hvordan metoden er gjennomført. Det vil blant annet bli gitt en detaljert kodeinstruks som er ment for å forklare kodeskjemaet. I kapittel 4 ser jeg nærmere på de to underproblemstillingene, som skal danne fundamentet for å besvare hovedproblemstillingen: *Er det forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten?* Til slutt, i kapittel 5, vil jeg oppsummere funnene og besvare hovedproblemstillingen, før jeg avslutningsvis viser til tanker rundt videre forskning.

2 Teori

2.1 Kapittelinnledning

I dette kapittelet vil jeg utrede rundt relevant litteratur og teori. Det vil bli gått nærmere inn på juridisk teori, lovverk, forarbeider, samt jordskifterelatert litteratur som er egnet for å underbygge drøftingen av oppgavens problemstilling senere i teksten. Først skal jeg ta for meg grunnleggende prinsippet i rettssystemet. Videre vil jeg se på forskjeller, og likheter, i forholdet mellom tingretten og jordskifteretten, trekkes frem. Til slutt i teorikapittelet tar jeg for meg bevislæren og sentrale regler. Tvisteloven av 2005 og jordskifteloven av 2013 vil heretter stort sett bli betegnet som henholdsvis tvl. og jskl.

2.2 Sentrale prinsipper i rettssystemet

I følgende teoretisk gjennomgang vil jeg presentere sentrale prinsipper i rettssystemet som er tett knyttet til rettens bevisvurdering, og vil ha betydning for vurdering av bevis. Generelt er de fleste sentrale prinsippene synliggjort i tvistelovens formålsparagraf § 1-1, men de er også befestet andre steder i tvisteloven.

2.2.1 Disposisjons- og forhandlingsprinsippet

Disposisjons- og forhandlingsprinsippene er to ulike prinsipper, men samtidig tett sammenknyttet. Jeg tar først for meg *disposisjonsprinsippet*.

Etter § 11-2 (1) må avgjørelsen «ligge innenfor rammen av de påstander partene har nedlagt, og retten kan bare bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt». I de dispositive sakene handler dette om at partene selv har fri rådighet over kravet, og hvordan dette presenteres for retten. Retten må innfinne seg etter partenes disposisjoner, da det danner grunnlaget for rettens bevisvurdering. Et annet viktig element er domstolenes nøytralitet, og at tilliten kunne blitt svekket ved å blande seg i partenes disposisjoner (Robberstad, 2018, s. 17). Jeg går ikke nærmere inn på de indispositive tilfellene. Når det kommer til disposisjonsprinsippet, så er dette ett av flere tilfeller som skiller sivilprosess og jordskifteprosess. Forholdet mellom tingretten og jordskifteretten går jeg nærmere inn på i delkapittel 2.4.

Forhandlingsprinsippet kan forklares ved at det er partenes ansvar å føre bevis, og ikke domstolenes oppgave. Prinsippet har sitt motsvar i den inkvisitoriske prosessen, hvor dommeren måtte bringe faktum til bordet. Ansvaret hvilte da på domstolene. Denne prosessformen var dog særdeles tidkrevende, og kunne rokke ved oppfattelsen av dommerens nøytralitet. Forhandlingsprinsippet slik vi kjenner det i dag erstattet den inkvisitoriske prosessformen ved at partene overtok dette ansvaret (Robberstad, 2018, s. 16). I dag tilfaller plikten til å frembringe sakens fakta til partene selv, med noen unntak i indispositive saker.

2.2.2 Prinsippet om riktig resultat

Prinsippet om riktig resultat er ikke direkte nedfelt i tvisteloven, men kommer til uttrykk flere steder. I § 11-5(2) trekkes viktigheten av at tvisten får riktig resultat frem ved at retten skal veilede partene om «faktiske forhold og de aktuelle reglene». Schei mfl. (2019, § 11-5) skriver at materiell veiledning er vesentlig for at retten skal bidra til at tvisten får riktig resultat. Dette henger tett sammen med § 11-3 og rettens ansvar for rettsanvendelsen som et steg mot riktig resultat, men dog med de begrensninger og føringer som retten er bundet av i § 11-2. Når det kommer til hva som er riktig resultat, kan det derfor skilles mellom materiell og formell sannhet. Robberstad (2018, s. 13) synliggjør forskjellen på en grei måte:

«Med «materiell» sannhet menes sannhet i den vanlige språklige betydning av ordet: At et angivelig saksforhold er sant, betyr at det stemmer overens med virkeligheten; el. – det var slik det foregikk. «Formell» sannhet kan defineres som den partsskapte sannhet, sannheten slik den fremstår ut fra de fakta som partene har funnet for godt å legge frem for domstolen.»

Spørsmålet blir da om tingretten og jordskifteretten forholder seg til prinsippet på samme måte. Denne oppgaven vil kan være et steg i retning av å få et bedre bilde av dette, og en mulig hypotese som skal drøftes senere er hvorvidt den formelle sannhet står sterkere i tingretten, mens den materielle sannhet står sterkest i jordskifteretten. Ulike prosessordninger, og forskjeller i dommerens erfarings- og utdanningsbakgrunn er sentrale elementer i den sammenheng.

Samtidig er disposisjons- og forhandlingsprinsippet sentralt for å forstå hvorfor det innenfor sivilprosess er nødvendig å skille mellom materiell og formell sannhet. På sett og vis er dommeren avhengig av partenes synliggjøring av bevis i saken for å oppnå materiell sannhet, og dermed et nærmest mulig riktig resultat. Partenes disposisjonsfrihet legger føringene for resultatet som retten kan komme frem til på bakgrunn av påstandsgrunnlaget. Innenfor sivilprosessen gjelder regelen om at det som er overveiende sannsynlig skal legges til grunn for dommen for å komme tettest mulig opptil riktig resultat (Robberstad, 2018, s. 12).

2.2.3 Prinsippet om fri bevisvurdering

Når det kommer til det teoretiske grunnlaget for forskningsspørsmålet, så er prinsippet om fri bevisvurdering særs viktig. Ingen saker for domstolene er like, til tross for likhetstrekk, og med fri bevisvurdering kan heller ikke forskjeller mellom dommere utelukkes. Dette gjør at dommerne må vurdere bevisene særskilt i hver enkelt sak, og vektleggingen deretter. Det er samtidig interessant å prinsipp å studere nærmere for å om det er forskjeller mellom bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten. Det kan begrunnes i ulik

utdanningsbakgrunn og rettens sammensetning. Man skal samtidig ikke glemme at jordskiftedommeren på bakgrunn av dette har et annet perspektiv enn tingrettsdommeren, og at dette var en del av den opprinnelige intensjonen med å ha en egen jordskifterett som kunne behandle slike saker.

Prinsippet om fri bevisvurdering fastslås i tvl. § 21-2(1), og rettens avgjørelser skal bygge på grunnlag av dette. Retten er heller ikke bundet av partenes argumentasjon om bevisspørsmål, jf. tvl § 11-2(2) tredje punktum, men står fritt til hvilken vekt bevisene, som partene fører, tillegges. Partenes påstandsgrunnlag er sentralt for rettens bevisvurdering. Tvl. § 11-1 (1) lyder:

«Retten kan bare avgjøre de krav som er reist i saken. Avgjørelsen må ligge innenfor rammen av de påstander partene har nedlagt, og retten kan bare bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt. Påstandsgrunnlagene er de rettsstiftende faktiske forhold en part bygger sin påstand på».

Dette er sterkt koblet sammen med disposisjonsprinsippet, og regulerer rettens forhold til partenes prosesshandlinger. Ved at retten kun kan «bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt» hviler dette på forhandlingsprinsippet (Schei mfl., 2019, § 11-2). Begrunnelse for rettens bevisvurdering skal fremgå i dommer og kjennelser, jf. tvl. § 19-6(5) annet punktum. Det er altså krav om at retten er tydelig i sin argumentasjon for bevisvurderingen som avgjørelsen bygger på.

Det finnes flere eksempler fra Høyesterett når det kommer til bevisvurderingen som strekker seg utenfor den enkelte sak, og Schei mfl. (2019, § 21-2) trekker frem flere eksempler på høyesterettsdommer hvor betydningen av «begivenhetsnære bevis» fremheves, men at høyesteretts uttalelser er å anse som veiledende for bevisvurderingen, og på er på ingen måte bindende for domstoler lavere i hierarkiet. Jerkø (2017, s. 411) skriver at den som skal bedømme bevisene ikke er bundet på måter som forhindrer en mest mulig rasjonell bevisvurdering, slik at dommeren står fritt til å vurdere om «det rettslige bevistemaet er tilstrekkelig sannsynlig til å innfri beviskravet».

2.2.4 Kontradiksjonsprinsippet

Robberstad (2018) operer med to grunnprinsipper, og flere svakere prinsipper. De to grunnprinsippene er kontradiksjon og riktig resultat. Kontradiksjon omtales som en så essensiell del av rettsprosessen at om det ikke er ivaretatt, så vil det ikke kunne klassifiseres som prosess: «Prosess er kontradiksjon» (Robberstad, 2018, s. 7). I tvisteloven § 1-1 (2) annet

strekpunkt leser man den kontradiktoriske bestemmelsen: «partene [skal] få innsyn i og mulighet for å imøtegå motpartens argumentasjon og bevis», og i Rt. 1990.8 (Borettslagsleiligheter) omtales kontradiksjon som «en grunnsetning i vår rettergangsordning». Kontradiksjon er vesentlig med sikte på at parter i en sak får innsikt i anførsler og bevis, og mulighet til å uttale seg. Når det kommer til bevis, så belyses dette ved at partene har mulighet til å imøtegå hverandres beviser og argumentasjon, og der hvor en part viser til en forståelse av et dokument, så kan motparten vise til en annen forståelse. Dette gjør igjen at holdbarheten i bevisene først kan vurderes når det har vært åpning for å imøtegå det (Robberstad, 2018, s. 9).

2.2.5 Muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet

Etter tvl. § 19-4 og 1-1 (2) tredje strekpunkt er hovedregelen at hovedforhandlingen skal foregå muntlig. Dette skal sikre en kortfattet og konsentrert gjennomgang av saken, og det er mulig for publikum å følge med på det retten behandler. Her finnes det naturlig nok unntak fra regelen. Tett tilknyttet muntlighetsprinsippet finner man umiddelbarhetsprinsippet. Sistnevnte er særlig av betydning for bevisumiddelbarhet. Bevis må føres direkte for dømmende rett for å tilfredsstillende prinsippet om umiddelbarhet. Dette er forankret i tvl. § 21-9, og det innebærer at parter og vitner forklarer seg direkte for retten under hovedforhandlingen, og at skriftlige bevis gjennomgås. I utgangspunktet er det bare de bevis som er ført muntlig og umiddelbart under hovedforhandling som kan danne rettens avgjørelsesgrunnlag (Robberstad, 2018, s. 253). Også i § 9-14 fremgår det at bevisføringen er umiddelbar med videre henvisning til § 21-9. Unntak fra dette er å finne i §§ 21-10 til 21-12 og er henholdsvis fjernavhør, bevisopptak og skriftlige forklaringer som bevis.

Når det kommer til muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet, er det i jordskifteprosess naturlig å trekke frem jskl. § 6-14:

«Jordskifteretten skal ta avgjerdene sine på grunnlag av handlinga i rettsmøte, dokumenta i saka, andre bevis og merknader frå partane etter §§ 6-21 og 6-22.

Retten kan ikkje byggje avgjerdene på faktiske tilhøve partane ikkje har hatt oppmoding til å gi merknader om. Dersom retten likevel vil gjere dette, må retten gi partane rettledning etter § 6-16, og om nødvendig fortsetje handlinga etter tvisteloven § 9-17 andre ledd, for å få eit forsvarleg avgjerdsgrunnlag.»

Jskl. § 6-14 skal tilsvare tvl. § 11-1. Samtidig er det noen forskjeller som er tilpasset jordskifteprosess. Det er mer fleksible rammer rundt prosessen i jordskifteretten enn innenfor

ordinær sivilprosess; jordskifteretten baserer seg også på muntlig føring og behandling av bevis i rettsmøte, men til forskjell fra en hovedforhandling i for eksempel tingretten så er jordskifteprosessen mer dynamisk og det kan foregå over flere rettsmøter (Prop. 101 L (2012-2013) s. 456).

I lovkommentaren til jordskifteloven skriver Bjerva mfl. (2018, § 6-14) at:

«I saker for de alminnelige domstolene, som behandles muntlig, er utgangspunktet at retten bare kan bygge på de dokumentene som dokumenteres for retten samt de forklaringene som gis under hovedforhandling. Etter § 6-14 står jordskifteretten friere enn de alminnelige domstolene med hensyn til hva den kan bygge sin avgjørelse på.»

Jordskifteretten står dermed friere til å vektlegge bevis som ikke er gjennomgått på rettsmøtet, men samtidig gjelder kontradiksjonsprinsippet fullt ut. Jskl. § 6-14 gjelder for alle sakstyper i jordskifteretten (Bjerva mfl., 2018, § 6-14).

Et annet viktig element er rollen som ingeniøren har i saksforberedelsene. På mange måter kan ingeniøren sammenlignes med en sakkyndig utreder, og dokumentpakken som utarbeides er ment å være hjelpedokument, men kan man ikke slå fra seg at det kan få virkning på bevisvurderingen. De mer fleksible rammene i jordskifteprosess kan dermed problematiseres ved at muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet, og disposisjonsprinsippet for øvrig, er nedtonet, og at vanskelig tilgjengelig dokument (gamle kart og håndskrevne skylddeling) vil kunne få større betydning i jordskifteretten.

2.2.6 Viktige avgjørelser skal begrunnes

Sentralt for rettens bevisvurdering er det at viktige avgjørelser skal begrunnes. Tvl. § 19-6 regulerer blant annet dommenes formkrav. Tvl. § 19-6 femte ledd andre punktum tar for seg at retten skal gjøre rede for bevisvurderingen og rettsanvendelse som avgjørelsen bygger på. I tvistelovens forarbeider (Ot.prp.nr.51 (2004–2005), s. 437) står det:

«Departementet understreker likevel, i likhet med utvalget, at det er grenser for hvor mye ressurser som bør legges i utformingen av begrunnelsen, både av hensyn til rasjonell utnytting av domstolenes ressurser og behovet for hurtige avgjørelser. Sakens betydning må derfor påvirke kravene til begrunnelse»

Det er altså et rasjonelt hensyn som skal legges til grunn for ressursbruken på dette området. Samtidig trekkes det frem i lovkommentaren (Schei, 2019, § 19-6 note 7) til tvisteloven at dette innebærer at retten må gi en tilfredsstillende begrunnelse for hvilket rettslig og faktisk grunnlag som ligger til grunn for resultatet, men at «Begrunnelsesplikten strekker seg ikke

lenger enn det som er nødvendig for å begrunne domsresultatet». Hele kapittel 19 i tvl. er gjeldende for jordskifteretten slik den fremgår, jf. jskl. § 6-1 andre ledd. I tillegg fremgår det av jskl. § 6-24 fjerde ledd at tvl. § 19-6 fjerde ledd skal gjelde når det avsies dom og kjennelse. Dette er nok et eksempel på lovgivers teknikk ved utforming av jordskifteloven, og hvordan innholdet i tvl. og jskl. er det samme, men sagt med andre ord, og ofte forenklet.

For denne studiens formål er det interessante å se hvorvidt det fremgår hvilke bevisvurderinger som får avgjørende vekt for resultatet. Det innbefatter blant annet i hvilken grad det er mulig for leseren av dommen (i dette tilfellet undertegnende) å tolke hvilke bevis som har vært avgjørende for domsslutningen. Dette kan også kobles opp mot selvprosederende parter, og hvordan det kan tenkes at man i sum har en måte som kan tenkes å påvirke hvordan bevisvurderingen «beskrives» i dommene i datagrunnlaget. Dette åpner for drøftelser som naturlig tilfaller underproblemstilling 2.

2.2.7 Rettens veiledningsplikt

Både i tvisteloven og jordskifteloven blir rettens veiledningsplikt befestet. Tv. § 11-5 og jskl. § 6-16 regulerer rettens veiledningsplikt, både materielt og prosessuelt. Det skal tas særlig hensyn til parter som prosederer på egenhånd, altså uten bistand fra en prosessfullmektig, jf. tvl. § 11-5(6). I tvl. formålsparagraf (§ 1-1 annet ledd) kommer dette til uttrykk ved at «ulikheter i ressurser hos partene ikke [skal] være avgjørende for sakens utfall».

Veiledningsplikten kan også kobles sammen med viktigheten av at retten oppnår riktig resultat, jf. tvl. § 11-5(2). I jordskifteretten er det anslått at rundt én av fire benytter seg av advokat (Sky & Bjerva, 2018, s. 45), og Langbach (2009, s. 40) omtaler selvprosederende parter som en utfordring man sjeldent møter i de alminnelige domstolene.

Forholdet mellom tvisteloven og jordskifteloven, og alminnelig sivilprosess kontra jordskifteprosess blir ytterligere belyst i jordskiftelovens forarbeider ved departementets uttalelser (Prop. 101 L (2012-2013) s. 293-294):

«Jordskifteretten er ein særdomstol, men innhaldet i rettleiingsplikta bør i utgangspunktet vere det same for jordskifterettane som for dei allminnelege domstolane. Særleg viktig er rettleiinga til dei sjølvprosederande partane. Desse er det fleire av i saker for jordskifterettane enn i saker for tingrettane. Det gir jordskifteretten eit større ansvar for å rettleie. Sjølvprosederande partar vil normalt ha behov for rettleiing om dei fleste sidene ved saksbehandling og prosedyre for retten ... Departementet meiner liksom Justisdepartementet at den nye lova konkret bør framheve ansvaret retten har for dei sjølvprosederande partane, og det er teke inn eit eige ledd om dette i lovforslaget § 6-16».

Det poengteres her at veiledningsplikten i utgangspunktet skal være det samme i jordskifteretten som i de alminnelige domstolene, men samtidig kan det også leses at på grunn av en betydelig større andel selvprosederende parter i jordskifteretten enn i de alminnelige domstolene, så har jordskifteretten i praksis «eit større ansvar for å rettleie». Da er gjennomgangen av de mest sentrale prinsippene i rettssystemet presentert, og jeg skal videre se på jordskiftehistorie og kompetanse.

2.3 Jordskiftehistorie og kompetanse

2.3.1 Kort innføring i jordskiftehistorie – jordskifterettens rolle i samfunnet

Dagens grunnlag for når jordskifteretten ble å betegne som en domstol knytter seg til jordskifteloven av 1857, med ikrafttredelse i 1859. I denne loven benyttes ikke begrepet «dommer» eller «rett», men «udskiftningsmændene». I 1882 brukes begrepet «utskiftningsrett», og frem til 1950 ble dagens jordskifterett omtalt som utskiftningsvesenet. Begrepet jordskifte stammer fra 1950-loven, og før dette omtales jordskifte som utskiftning, men til stor grad med samme meningsinnhold (Langbach, 2009, s. 36). Jordskifterettens oppgave har tradisjonelt sett vært knyttet til å endre eiendomsforhold, og tilpasse dem dagens «tid og tilhøve», i situasjoner som kan være for krevende for eiere og bruksrettsnavere å håndtere på egenhånd. Dette kan eksempelvis være å omforme fysiske og rettslige forhold på en gård, ved å gå bort fra et fellesskapsbasert sambruk (som krever gjensidig avhengighet mellom brukerne) til en mer individualisert form. Typiske eksempler på dette kan være oppløsning av klyngetun, fjerning av teigblanding og fysisk deling av skogeiendommer (Sevatdal, 2017, s. 166). Jordskifterettens samfunnsrolle har endret seg i takt med tiden. Der hvor samfunnsoppdraget tidligere var tilknyttet oppløsning av og ordning av teigblanding og sameier i landbruk, og individualisering av fellesskap, så har jordskifterettens rolle utviklet seg til et mer spesifikt målrettet endringsbehov av eiendomsforhold. Dette har naturlig nok ført til en utvidelse av arbeidsområde og kompetanse (Sevatdal, 2017, s. 198).

Tradisjonelt var grensetvister forbeholdt de ordinære domstolene, som *tvistesak*, men dette viste seg å være lite tjenlig, og i 1934 ble det gitt hjemmel til at grunneiere kunne kreve at utskiftningsretten fastla grenser som var omtvistet, uklare eller ikke oppmerkede. Grunnen til at dette var å anse som lite tjenlig er sammensatt. Lovhjemmelen gav jordskifteretten kompetanse til å behandle grensesaker hvor det var uklarhet eller tvist, og ikke nødvendigvis ren tvist (som er et krav i tingretten). Dette skulle blant annet bøte på et problemene og konsekvensene av et svakt utviklet matrikkelsystem (Sevatdal, 2017, s. 187). Sevatdal (2017, s. 248) omtaler dette som en slags «reparasjonsordning» for et dårlig utviklet

matrikkelsystem, og et samfunnsbehov for å behandle tvistene som matrikkelsystemet, både da og i dag, fremmer. Med innføringen av 1979-loven medførte også dette visse endringer i jordskifterettens virksomhet og utgangspunkt. Der hvor det tidligere var forankret i teigblanding, sambruk og sameie, ble det nå knyttet til grunneiere og rettighetshaveres spesifikke problemer som trengte løsninger (Sevatdal, 2017, s. 195). Når det kommer til historiske utviklingstrekk i jordskifteretten skriver Langnes (2009, s. 135):

«Tilknytninga til jordbruket og jordbruksdrifta, som var så viktig for utarbeidinga av dei første utskiftingslovene, er ikkje like sentral som før, då jordskifterettane no har fått ei rolle som problemløysar overfor moderne utfordringar innan bruks- og eigedomsrett, langt ut over dei opphavlege oppgåvene til utskiftingsvesenet».

Den korte historiske gjennomgangen viser at jordskifterettens kompetanse har endret seg over tid. Med dette i mente skal jeg utdype ytterligere om jordskifterettens kompetanse.

2.3.2 Jordskifterettens kompetanse

Jordskifteloven av 2013 sitt formål er å “leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til beste for eigarene, rettshavarane og samfunnet”, jf. jskl. § 1-1 første ledd. Jordskifteretten har en positivt saklig avgrenset kompetanse, og er den største særdomstolen i Norge (Bjerva, 2011, s. 199). Lovens virkeområde “gjeld for fast eigedom og rettar over fast eigedom, vassdrag og sjø i heile landet, om ikkje anna er fastsett i denne eller andre lover”, jf. jskl. § 1-2 første ledd. Jordskifteretten har kompetanse til å behandle fire ulike sakstyper. Dette er rettsendrende saker etter jskl. §§ 3-4 til 3-10 i kapittel 3, fordeling av planskapt verdier etter §§ 3-30 til 3-32, rettsfastsettende saker etter jskl. kapittel 4 og skjønn etter jskl. kapittel 5.

Bjerva mfl., (2018, § 4-2) trekker frem at dersom det er tvist om eiendomsrett, og grensene ikke er omtvistede eller uklare, så er dette å kategorisere som utenfor jordskifterettens kompetanse; eiendomsrett må i slike tilfeller være et underliggende rettsforhold for at jordskifteretten skal kunne ha saklig kompetanse, jf. jskl. § 4-4. Dette er en videreføring av jordskifteloven av 1979 (Prop. 101 L (2012-2013) s. 216). I funnene som presenteres senere i delkapittel 4.1.2. er temaet eiendomsrett sentralt, og man kan spørre seg om saker som omhandler eiendomsrett, hadde havnet i jordskifteretten, og ikke i tingretten, dersom det ikke hadde vært for jordskifterettens saklige kompetanse.

I denne oppgaven er det saker etter kapittel 4 som har vært i søkelyset, da det er tvister som kan behandles i både jordskifteretten og tingretten, det være seg tvister om *grenser eller retter*.

Ravna (2007) gir en grundig innføring i jordskifterettens saklige kompetanse fra 1857-loven til 1979-loven. Her trekkes frem 1934-lovgivningen om at utskiftningsretten fikk kompetanse til å holde grensegang utenom utskiftningsforretning, og Høyesteretts (Rt. 1959 s. 1059) kjennelse som slår fast jordskifterettens saklige kompetanse var den samme som de ordinære domstolene på feltet, som sentrale hendelser. Her stedfester Høyesterett dermed det tosporede rettssystemet for å avgjøre grensetvister.

Reiten (2019, s. 25) omtaler jordskifterettens kompetanse til å avgjøre tvister om eiendoms- og bruksretter som parallell kompetanse og skriver at:

«Ofte betegnes denne muligheten til å velge mellom instanser med begrepet «forumshopping». Uttrykket peker gjerne mot de negative følgene av valgmuligheten, ved at partene kan velge den instans de tror vil gi best resultat for dem. Det kan være begrunnet i ulik kompetanse i ulike instanser, ulike saksbehandlingsregler og at for eksempel sakskostnadene kan avgjøres etter ulike regelsett».

Reiten (2019, s. 31) trekker også frem at jordskifteretten mangler formell kompetanse til å avgjøre hvem som eier en eiendom (eiendomsrett som ikke er et underliggende rettsforhold), eller et avgrenset areal, og at dette kan skape usikkerhet rundt hvilke saker jordskifteretten kan behandle.

2.3.3 Grensefastsetjing § 4-2

Jordskifteretten kan fastsette grenser for fast eiendom og retter som en sak, jf. jskl. § 4-2 første ledd. Videre er det en opplisting av de ulike matrikkelenhetene med henvisninger til matrikkelloven av 2005, samt f) offentlig regulering av rådighetsbegrensninger og g) samisk reinbeite. Opplistingen er ikke uttømmende, det fremgår av ordlyden «mellom anna». I jordskifteretten er det tilstrekkelig at grensene er uklare, og de behøver ikke å være omtvistet (Bjerva mfl., 2018, § 4-2). «Første ledd utvidar kompetansen jordskifteretten har til å fastsetje grenser for «rettar». Omgrepet «rettar» i lovforslaget dekkjer alle typar rettar over fast eigedom (Prop 101 L (2012-2013), s. 433). Utfyllende regler om visse typer grensefastsettelser kan leses i jskl. § 4-3. Til tross for at både de ordinære domstolene og jordskifterettene kan behandle tvister om grensefastsetting skriver Falkanger & Falkanger (2016, s. 123) at «grensetvist for tingrettene hører til unntakstilfellene».

2.4 Forholdet mellom tingretten og jordskifteretten

Det er flere elementer som skiller de ordinære domstolene fra jordskifterettene. Samtidig er det også flere likheter, da spesielt innenfor tvistebehandling. Det er et vesentlig skille mellom å behandle saker med eller uten tvist i jordskifteretten. I denne oppgaven fokuserer jeg på bevisvurdering i tvistesaker, og jeg vil derfor ikke gå særlig inn på jordskifteprosess hvor det ikke er tvist, og tvisteloven av 2005 ikke er involvert. For eksempel er de rettsendrende sakene i jordskifteretten en problemstilling som de ordinære domstolene ikke har kompetanse til å behandle.

Tvl. figurerer som bakgrunnslov for jskl. på flere områder. Da jordskifteloven av 2013 ble utformet, ble det gjort med en lovteknikk hvor deler av tvisteloven er gjengitt og understreker hva som gjelder, og tidvis forenklet i jskl. I jskl. § 6-1 gjentas store deler av tvisteloven som gjelder for jordskifteprosess «så langt det høver», men samtidig er jskl. en særlov og går derfor foran tvisteloven (generell lov) dersom ingenting annet er oppgitt (*lex specialis*).

Langbach (2009) tar for seg likheter og ulikheter mellom jordskiftedomstolene og de alminnelige domstolene. Lovgivningsutviklingen på området har de senere årene ført til jordskifterettene og jordskiftedommernes rolle har blitt nærmere gjenkjennelig med de ordinære domstolene. Dette kan ses i sammenheng med lovgivningen i 1934-loven og Høyesteretts kjennelse i Rt. 1959 s. 1059, som nevnt ovenfor. Det må nevnes at Langbachs (2009) artikkel er fra før dagens jordskiftelov tredde i kraft, og noen forhold har endret seg. Blant annet er jordskifteoverrettene som ankeinstans avviklet, og anker går nå til lagmannsretten. Det Langbach skriver befester også det som uttrykkes i jordskiftelovens forarbeider ved at likeartede saker skal løses likt i tingretten og jordskifteretten, og at jordskiftedommerens rolle er blitt likere rollen til en dommer i de ordinære domstolene.

Forholdet mellom de ordinære domstolene og jordskiftedomstolene har ved flere anledninger vært diskutert, herunder da den parallelle kompetansen. Løkenutvalget (NOU 2002:9) vurderte blant annet grensetvister i tingretten, og det ble foreslått at lovutvalget skulle utrede muligheten for å legge grensetvister eksklusivt til jordskifterettene. Det temaet ble også utredet i NOU 1999:1 Lov om eiendomsregistrering. Utredningen konkluderte med at det ikke ville bli en slik lovendring, og at den parallelle kompetansen blir videreført. Nesten hundre år tidligere, i 1912, var dette også et diskusjonstema: «Disse forhold kunde lett lede til prosess hva Landbrukskomitéen mente man på beste måte kunde undgå ved å åpne adgang til grensegangsforretninger ved den presumptivt best skikkede myndighet, utskiftningsretten...».

(Ravna, 2007, s. 214). Her trekkes utskiftningsretten frem som «best skikkede myndighet». Kompetansen ble først materialisert i 1934- lovgivningen.

2.4.1.1 *Rettens sammensetning*

En likhet er at jordskifteretten som hovedregel skal settes med én jordskiftedommer, jf. jskl. § 2-6. Rettens sammensetning skal tilsvare dagens løsning i tingretten, som følger av domstolsloven § 21 andre ledd, hvor én dommer gjør tjeneste. Tidligere var hovedregelen en jordskiftedommer og to jordskiftemeddommere (lekmenn) av jordskifteloven av 1979. Lovendringen kan forklares ved et ønske om å redusere utgifter, samt at regelen skal harmonisere med ordinær sivilprosess for tingretten (Prop. 101 L (2012-2013) s. 102). Konsekvensene av meddommernes reduserte betydning i jordskifteretten kan problematiseres i forhold til oppgavens problemstilling. Dette kan eksemplifiseres ved at forskjeller dommere imellom kan ha betydning for den frie bevisvurderingen, og at meddommere (skjønnsmedlemmer) er påbudt i skjønnsaker, jf. skjønnsprosessloven § 11 første ledd, er illustrerende for denne vinklingen.

Jskl. § 2-4 forteller oss at jordskiftedommere må ha jordskiftefaglig utdanning på masternivå. For å bli dommer innenfor de alminnelige domstolene er må man ha juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap, jf. domstolloven § 54 andre ledd. Rundt dette skriver Ravna (2007, s. 229):

«At jordskifte kandidatenes utdanning i juss i dag er en ganske annen, og at det innen tingsrett og sivilprosess neppe ligger bak juristenes, tilsier at jordskifterettene er en meget kompetent domstol når det gjelder å avklare grenser, både faktisk og rettslig, og ikke minst når det gjelder å besørge varig sikring av avgjørelsen».

Kompetansen og utdanningsbakgrunnen, og forholdet til bevisvurderingen, til dommere i tingretten og jordskifteretten skal drøftes ved flere anledninger senere i oppgaven.

2.4.1.2 *Krav og påstand*

Hva som inngår i et krav for jordskifteretten skiller seg fra stevning for tingretten, og formen er annerledes. En stevning for de ordinære domstolene skal inneholde en påstand eller et krav. Det er ikke nødvendigvis tilfelle i jordskifteretten, eller alltid nødvendig. Det som er nødvendig er at jordskifteretten har nok informasjon til å kunne behandle saken.

Reglene for å kreve sak for jordskifteretten finner man i jskl. § 6-2. Her fremkommer hva som kreves av form og innhold i krav om sak. Der hvor begrepet «stevning» brukes innenfor ordinær sivilprosess, bruker jordskifteretten begrepet «krav». Det kommer av at det ikke

nødvendigvis foreligger tvist innenfor de kravene som oversendes jordskifteretten. Kravet for jordskifteretten trenger ikke å ha form som et prosesskriv, slik som tvistelovens regler anfører, og med bakgrunn i mange selvprosederende parter for jordskifteretten så er det ikke et absolutt formkrav (Bjerva mfl., 2018, § 6-2). Dette fremgår av ordlyden til § 6-2 ved at «så langt råd er skal det nemnast i kravet». Med andre ord kan kravet ha en løsere og mindre konsis form, enn en stevning for tingretten, ved at krav og påstand ikke spesifiseres på samme måte.

Jordskifteloven § 6-9 tar for saklig og geografisk avgrensning. Det innebærer at det materielle kravet for saken blir fastsatt, men også hvordan jordskifteretten skal forholde seg til rekvirenten, øvrige parter og deres påstander (Bjerva mfl., 2018, § 6-9). I en tvistesak for ordinære domstoler vil kravet og påstandene sette rammene for avgjørelsesgrunnlaget til domstolene. Det kan ses i tvl. § 11-2 og omtales som disposisjonsprinsippet (se delkapittel 2.2.1). I utgangspunktet gjelder dette prinsippet for jordskifteretten også, og gjelder for både saker etter kapittel 3 og kapittel 4 i jskl. (Prop. 101 L (2012-2013) s. 454). For rettsfastsettende saker sikres dermed partenes disposisjon over sakens tema og resultat ved at partene selv styres hvilke areal og eiendommer som trekkes inn, og hvilke tvister eller problemer som skal løses. Som en kort digresjon så stiller dette seg noe annerledes ved jordskifte, hvor jordskifteretten kan styre virkemiddelbruken på bakgrunn av rekvirentens og partenes påstander (Bjerva mfl., 2018, § 6-9). En saklig og geografisk avgrensning finnes ikke i tvisteloven, og vil derfor være en viktig forskjell mellom ordinær sivilprosess og jordskifteprosess, der hvor det er aktuelt.

Det som er trukket frem ovenfor kan få følger for bevisvurderingen. Forholdene indikerer at jordskiftedommeren ofte har en mer «aktiv og styrende rolle» enn en tingrettsdommer når det kommer til bevisføring. Dette kan ses i sammenheng med forhandlingsprinsippet, hvordan jordskifteretten har et særskilt ansvar ovenfor selvprosederende parter og hvordan jskl. § 6-14 tilrettelegger for en mer fleksibel prosess innenfor jordskifteretten sammenlignet med ordinær sivilprosess, jf. delkapittel 2.2.5 og 2.2.7. Dette kan videre nyanseres ved å her avgrense oppgavens vinkling til å gjelde bevisvurdering, og ikke partenes bevisføring. Dette belyser og problematiserer et annet aspekt; nemlig at å holde bevisføring og bevisvurdering adskilt, kan være krevende, og at bevisvurderingen tidvis kan være metodisk vanskelig å dokumentere og kartlegge presist.

2.4.1.3 Sakskostnader

Hovedprinsippet i jordskifteretten er at partene må dekke utgifter til juridisk bistand selv, og at sakskostnadene fordeles etter nytte, jf. jskl. § 7-6. For saker med tvist derimot gjelder hovedregelen i tvl. § 20-2, og vinnende part har krav på å få dekket sine utgifter av motparten. Det er dog noen nyanser her, blant annet når det kommer til sakskostnader tilknyttet måling og merking, som jeg skal se på videre. Det kan spille en rolle når det kommer til valg av domstol for partene, og dermed også ha indirekte betydning hvilken bevisvurdering man kan forvente.

2.4.1.4 Måling og merking

Etter jskl. § 6-29 første ledd skal grenser som fastsettes merkes og koordinatfestes av jordskifteretten. Dette gjelder også ved dom. Jordskifterettens plikt strekkes til grenser som er blitt avgjort som en del av saken. Endelig merking og koordinatfesting gjort av jordskifteretten vil ha form som en jordskifteavgjørelse, jf. § 6-23 fjerde ledd bokstav c. I tingretten er det ikke krav om at det skal måles og merkes når saken er avsluttet. I forarbeidene til jskl. om fordeling av sakskostnader fremkommer det av departementets vurdering at kostnader tilknyttet merking og koordinatfesting skal fordeles etter nytten når det er tvist. Det forklares med at i en lik sak for tingretten ville kostnader tilknyttet merking og koordinatfesting måtte påfalle rekvirenten i ettertid ved at det krevdes oppmålingsforretning etter matrikkelloven (Prop. 101 L (2012-2013) s. 256). Dette viser seg også når det kommer til sakskostnadene om det har vært dom ved tvist. Her blir da for eksempel grenselengdegebyr og andre poster som ikke har «direkte» betydning for dommen holdt utenfor den tradisjonelle kostnadsfordelingen, og kan dermed bli fordelt etter nytte; uavhengig av motparten har krav på «full erstatning» (Prop. 101 L (2012-2013) s. 356). Mjøs (2009, s. 555) gjør et poeng ut av at det kan oppstå nye uklarheter og uenigheter når tingrettens dom, gjerne i form av et kart, skal merkes i marken. Dette unngår partene ved at jordskifteretten behandles saken.

2.5 Lagmannsrettens rolle

Lagmannsrettens rolle i denne studien har hovedsakelig vært for å avgrense saksomfanget, og skape en ramme for innsamling av datamaterialet. Her må det nevnes at bevisvurderingen i lagmannsretten kan preges av at det er ankebehandling, og at ankegrunnene feil bedømmelse av faktiske forhold, feil rettsanvendelse eller feil i saksbehandlingen spiller en rolle for sakene, jf. tvl. 29-3 første ledd. Dette nevnes for å understreke lagmannsrettens rolle, men samtidig er det avgjørelsene fra tingrettene og jordskifterettene som har inngått i datagrunnlaget og ikke selve avgjørelsene fra lagmannsretten. Valget av lagmannsretten som avgrensning for datainnsamlingen drøftes for øvrig i metodekapittel 3.2.

2.6 Bevislæren

Jeg skal i dette delkapittelet gi en teoretisk gjennomgang av utvalgte områder av bevislæren, som er relevant for denne studien. Bevislærens betydning for denne oppgaven er at det figurerer som viktig bakgrunnsstoff, og en forklaring av begreper er sentralt for å forstå bevisvurderingens rammer. Det er mye mer som kunne vært utredet nærmere, men jeg velger å kun inkludere det jeg vurderer som absolutt bakgrunnsstoff.

2.6.1 Almennelige regler om bevis

Tvl. § 21-1 tar for seg virkeområdet for bevisreglene: «Reglene om bevis gjelder det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken». Dette innebærer at reglene ikke får anvendelse på materiale som belyser rettsreglene, og belyser skillet mellom av faktum og rettsanvendelse (NOU 2001:32 B, s. 944).

2.6.1.1 Sentrale begreper om bevis

Bevismiddel kan forklares som det som føres som bevis i retten, og kan ses på som «bærere av informasjon» (Robberstad, 2018, s. 272).

Bevistema er den delen av det faktiske grunnlaget for avgjørelsen som skal bevises, jf. tvl. § 21-2. Ofte vil en sak inneholde flere bevistemaer. Et eksempel på et bevistema i en grensetvist kan være grensens forløp. Så lenge det ikke råder enighet om faktum i en tvist, så må alle deler av det faktiske grunnlaget for kravet bevises (Robberstad, 2018, s. 272).

Bevisbyrde kan forklares som hvem som bærer byrden av å bevise noe, men det gis ingen konkrete anvisninger til dette i tvisteloven. Bevisbyrden tar utgangspunktet i de materielle forhold og regler, og ved at den materielle loven som anvendes kan vise til hvem som bærer bevisbyrden. Ulike lover gir ulike føringer for hva som er gjeldende når det kommer til dette. For eksempel fremgår det av viltloven (1981) § 34 at: «Jegeren har bevisbyrden for lovlig forfølgning». (Robberstad, 2018, s. 295). I jordskifteloven (2013) er ikke særregler om bevisbyrden nevnt, og den bygger dermed på tvisteloven (2005). Det som fremgår av jskl. § 6-15 er ment å gjenspeile tvistelovens regler om bevis. Et relevant begrep i denne sammenheng er *bevisføringsbyrden*, som kan forklares ved at den kan skifte mellom partene i løpet av sakens forløp – for eksempel ved at en part ført beviser, og så må motparten motbevise dette (Robberstad, 2018, s. 293).

Her trekkes også *beviskravet* frem ved at Robberstad (2018, s. 293) skiller mellom hvem som må bevise noe (bevisbyrde), og hvor sterkt det må bevises (beviskravet – altså hvor sannsynlig noe må være for å kunne legges til grunn som fakta). Beviskravet kan forklares

som et sannsynlighetskrav hvor rettsfølgen kun kan inntre dersom bevistemaet er tilstrekkelig sannsynliggjort (Jerkø, 2017, s. 16).

Beviskraft er også et begrep som går igjen, og kan videre forklares som bevismiddelets styrke opp mot det som skal bevises (Robberstad, 2018, s. 272).

Jerkø (2017, s. 16) trekker frem nettopp *bevistemaet*, *bevisbyrden*, *beviskravet* og *bevisvurderingen* når det kommer hva som legger rammene for det en dommer skal vurdere, og at rammene legger til rette for et lukket problem, i den forstand av at dommeren må forholde seg til det som er lagt frem innenfor de fire ovennevnte bevisbegrepene. Disse fire begrepene trekker Jerkø (2017, s. 17) frem at danner et bilde at bevisvurderingens rettslige rammer.

2.6.2 Bevisføring

Bevisføring henger tett sammen med muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet, disposisjons- og forhandlingsprinsippet og kontradisjonsprinsippet. Alle de nevnte prinsippene har blitt utredet i teorikapittelet. Dette kan også ses i sammenheng med de avvikende prosessuelle reglene som utgjør forskjeller mellom sivilprosess og jordskifteprosess, samt den praktiske betydningen dette kan ha for selvprosederende parter. For bevisføring generelt er det verdt å nevne tvl. § 21-3 første ledd: «Partene har rett til å føre de bevis de ønsker», og § 21-9 ved at «I saker som behandles muntlig, skal bevisene føres direkte for den dømmende rett med de unntak som følger av §§ 21-10 til 21-12 og andre bevisregler».

2.6.3 Bevisvurderingen tvl. § 21-2

Jeg skal nå gi en grundig gjennomføring av § 21-2 i tvisteloven.

§ 21-2 første ledd: «Retten fastsetter ved en fri bevisvurdering det saksforhold avgjørelsen skal bygges på». Robberstad (2018, s. 272) påpeker at begrepene bevisvurdering og bevisbedømmelse brukes om hverandre, men er synonymer og at loven bruker førstnevnte, jf. tvl. § 21-2. Bevisvurdering kan forklares som rettens vurdering av beviskraft opp mot bevistema; rettens vurdering av bevisene som er ført. Tv. § 19-6 femte ledd uttrykker at retten må redegjøre for bevisvurderingen i dommen.

I tvisteloven er det ikke generelle regler om bevisets styrke for å kunne legge faktisk forhold til grunn ved avgjørelsen, men hovedregelen er at retten må bygge sin avgjørelse på det faktum som er mest sannsynlig, og i Rt-2015-1246 blir dette formulert med at:

«Etter den alminnelige erstatningsretten gjelder overvektprinsippet. Dette innebærer at retten må legge til grunn det faktum som har en overvekt av sannsynlighet for seg, det vil si at det er

større sannsynlighet for et bestemt faktum enn summen av de øvrige alternativene. Dersom det er tvil om hva som er mest sannsynlig, skal tvilen gå ut over den parten som har interesse av et rettsstiftende eller rettsendrende alternativ, også uttrykt slik at vedkommende part har bevisbyrden.»

Her poengteres også hvem som har bevisbyrden dersom det er tvil om hva som er mest sannsynlig. Schei mfl. (2019, § 21-2) skriver at formuleringen i Rt-2015-1246 er dekkende for sivile tvister i alminnelighet og viser til HR-2019-1225-A avsnitt 73. Også Robberstad (2018, s. 300) nevner overvektsprinsippet, og skriver at det må anses som en sikker rettsregel, til tross for at det nevnes som et prinsipp. Hva som er å anse som overveiende sannsynlig er noe flytende. Robberstad (2018, s. 301) skriver at en dommers vurdering av bevis ikke lar seg tallfeste, men at «overveiende» kan anses å være mer enn 50 % sannsynlig. Schei mfl. (2019, § 21-2) trekker frem at hva som er å anse som overveiende sannsynlig kan være usikkert, men at det i de fleste tilfeller forholder seg til alminnelig sannsynlighetsovervekt.

§ 21-2 annet ledd: «Bevisvurderingen baseres på det som framkommer om de faktiske forhold i det som skal utgjøre grunnlaget for avgjørelsen. De bevis som føres, er felles for alle parter i saken eller i saker forent til felles behandling». Her fastlegges hvilke bevis retten bygge sin avgjørelse på. § 21-2 annet ledd må ses i sammenheng med § 11-1 «Grunnlaget for rettens avgjørelser», og for eksempel så er § 26-2, om dokumentasjon av skriftlige bevis, en viktig bestemmelse i den forstand at når et dokument er gjennomgått, og retten har sikret kontradiksjon, kan det bygges på deler av dokumentet som ikke er opplest, men som samtidig inngår i dokumentets helhet (Schei mfl., 2019, § 21-2 note 4). Kontradiksjon gjelder fullt ut.

§ 21-2 tredje ledd:

«I bevisvurderingen kan retten, uten at det er forhandlet om det, trekke inn faktiske forhold som er erkjent av en part, vitterlige kjensgjerninger og den viten og det erfaringsgrunnlag retten har generelt og på vedkommende fagområde. Hvis slik kunnskap kan være usikker eller omtvistet, gjelder § 11-1 tredje ledd».

Dette er en utvidelse av rettens avgjørelsesgrunnlag som går utenfor det som fremgår av bevisføringen. Videre skal jeg se på de ulike bevistypene som er sentralt når det kommer til kodingen av dommene i datagrunnlaget. Videre skal jeg se på de ulike bevistypene som fremgår av tvl. kapittel 23-26.

2.6.4 Partsbevis/partsforklaring

Parter er pliktig å avgi personlig partsforklaring om en part eller retten krever det, jf. § tvl. § 23-1 første ledd. Partenes rett til å avgi forklaring følger av § 9-15 fjerde ledd. Parter kan også føres som vitner, men da må det være om forhold som er utenfor grunnlaget for å gi dem partstatus i det enkelte tilfellet, jf. tvl. § 23-2 tredje ledd. I kodeskjemaet brukes ordet partsbevis, men partsforklaring og partsbevis er tillagt samme betydning. Partsforklaring skiller seg fra vitnebevis ved at det er partene i saken som uttaler seg.

2.6.5 Vitnebevis

Tvl. § 24-1 til 24-11 tar for seg vitnebevis. I jordskifteloven er det ikke egne regler hva gjelder vitner, og jskl. § 6-15 sjette ledd viser til tvisteloven. Tvl. § 24-1 første ledd lyder: «Enhver som kan ha noe å forklare av betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken, har plikt til å møte som vitne i rettsmøte etter innkalling i henhold til § 13-3». Det fremgår av kommentarutgaven til tvisteloven (Schei mfl., 2019, § 24) at «Vitnebevis er en type bevismiddel, på samme måte som partsforklaring, realbevis mv», og at reglene må ses i sammenheng med kapittel 21 og 22 om fellesregler om bevis. Det innebærer blant annet at vitneforklaringer må gjelde faktiske forhold som kan ha betydning for saken, om ikke kan de avskjæres. Når det kommer til vitneplikt er det to vilkår som gjelder: vitnet må kunne forklare noe av betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken, og vitnet må være innkalt lovlig etter § 13-3, jf. tvl. § 24-1 første ledd. Hovedansvaret for innkalling av vitner tilfaller primært prosessfullmektige, men i praksis møter ofte vitner frivillig etter avtale med partenes prosessfullmektig, og formell innkalling etter § 13-3 er ikke da nødvendig (Schei mfl., 2019, § 24-1 note 1 andre ledd).

2.6.6 Sakkyndigbevis

For sakkyndigbevis er bestemmelsene i tvl. § 25-1 til 25-6. Det skilles mellom rettsoppnevnte og partoppnevnte, jf. § tvl. § 25-2 (1), og dette kan ha betydning for sakskostnadene, og for å sikre en forsvarlig behandling av saken (Schei mfl., 2019, § 25-2 note 2). Sakkyndige som deltar i hovedforhandlingen skal eksamineres likt som vitner, jf. tvl. § 25-5 fjerde ledd siste punktum. Det kan tenkes for eksempel at en sakkyndig landmåler er blitt benyttet for å rekonstruere en grense eller rettighetsforhold. I jordskifterettens sammenheng kan dette ofte være unødvendig da dette er arbeidsoppgaver som ofte tilfaller jordskifterettens landmålere som en del av saksforberedelsene (Sky & Bjerva, 2018, s. 47).

2.6.7 Realbevis

Kapittel 26 i tvisteloven tar for seg realbevis, og definerer hva det er, gir regler for hvordan de skal føres og om partenes (og andres) plikt til å legge frem realbevis. § 26-1 lyder:

«Realbevis er personer og gjenstander (fast eiendom, løsøre, dokumenter, elektronisk lagret materiale mv.) hvor personen eller gjenstanden, eller dens egenskaper, tilstand eller innhold, inneholder informasjon som kan ha betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken».

I lovkommentaren fremgår det at realbevis kan avgrenses negativt som andre bevismidler enn forklaring for retten av parter, vitner og sakkyndige. «Gjenstand» er gitt vid betydning og begrenser seg ikke til noe fysisk, og omfatter for eksempel elektronisk lagret informasjon (Schei mfl., 2019, § 26-1).

2.6.7.1 Dokumentbevis

Videre tar tvl. § 26-2 for seg føring av dokumentbevis: «Dokumentbevis føres ved at beviset gjennomgås, og det som er viktig påpekes. Gjennomgåelsen skal ikke være mer omstendelig enn behovet for forsvarlig bevisføring tilsier». I forarbeidene fremgår det som ofte tilstrekkelig at parten kort sier hva som er interessant i dokumentet, og at leser noen linjer som kan ha avgjørende ordlyd (NOU 2001:32, s. 978)

I denne studien vil dokumentbevis utgjøre en sentral del av kodeskjemaet som variabel, og det vil bli utdypet nærmere rundt dette i metodekapittelet.

3 Metode

3.1 Kapittelinnledning

I denne delen av oppgaven skal jeg greie ut rundt de metodologiske valgene jeg har tatt, og benyttet meg av. Riktig metodevalg er sentralt for å på best mulig måte besvare forskningsspørsmålet, og ikke alle metoder er egnet for alle typer problemstillinger; med andre ord så er oppgavens metodologiske sider vesentlige for å fordype seg godt nok i oppgavens tematikk.

3.2 Valg av metode

Jeg skal foreta et dokumentstudium av realitetsavgjørelser, herunder dommer. Grunnen til at jeg velger denne metoden er for å undersøke om det foreligger forskjeller som forskningsspørsmålet legger vekt på; om det er forskjeller mellom bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten. En annen mulighet kunne for eksempel vært å foreta en ren kvalitativ undersøkelse, med semistrukturerte intervjuer. Da ville det vært naturlig å stille spørsmålene til jordskiftedommere, tingrettsdommere, lagmannsrettsdommere og eventuelt prosessfullmektige. En kvalitativ undersøkelse kunne dermed ha gitt god innsikt i hvordan de som jobber med dette til daglig oppfatter rettstilstanden. Jeg har dog kommet frem til at med å foreta et dokumentstudium av realitetsavgjørelser, så vil en oppgave med hovedvekt på det kvantitative kunne synliggjøre hvorvidt det er hold i forskningsspørsmålet eller ikke. Tjora (2017, s. 184) påpeker blant annet at ved å bruke dokumentstudium som metode, i kombinasjon med rett type datagrunnlag og forskningsspørsmål, vil man kunne besvare problemstillingen mer direkte, enn ved for eksempel intervju. «Metode betraktes som et redskap til å skaffe seg innsikt, og man må være åpen og velge den eller de metodene som er best egnet til å besvare problemstillingen» (Johannessen mfl., 2010, s. 362). Metodevalget må altså sees i lys av forskningsspørsmålet, og i mitt tilfelle mener jeg at dokumentstudier er velegnet til å undersøke hvorvidt det er forskjeller på bevisvurderingen i jordskifteretten og tingretten.

Metoden vil bli utført ved hjelp av en innholdsanalyse av relevante dokumenter i studien. Innholdsanalyser kan ha preg av både kvantitative- og kvalitative elementer. De vil kunne få en kvantitativ karakter, ved at man fokuserer på å kategorisere dem. Det er i hovedsak dette jeg skal gjøre. Innholdsanalyser kan også orienteres mer kvalitativt, ved at man ser nærmere på i innholdet i dataene (Krumsvik, 2015, s. 146). Ved å kvantifisere dataene vil det kunne generaliseres i høyere grad enn ved å ha en ren kvalitativ tilnærming.

Som et utgangspunkt har det vært aktuelt å basere datainnsamlingen på avgjørelser som er anket til lagmannsretten fra både tingretten og jordskifteretten, da lagmannsrettens avgjørelser er tilgjengelig på lovdata.no. Grunnen til at dette er for å avgrense omfanget i første omgang, og for å få tak saksnummer og annen relevant informasjon slik at jeg kan henvende meg til de aktuelle domstolene. Denne avgrensningen kan samtidig problematiseres. For det første indikerer saker for lagmannsretten at det foreligger ankegrunner, jf. tvl. § 29-3 første ledd, som trekker slutningen fra første instans i tvil, men det er allikevel ikke selvsagt selv om saken behandles på nytt i en høyere instans. For det andre er det også begrensninger i de krav som kan behandles i en anke, jf. tvl § 29-4, og behandlingen «konsentreres om det som skal prøves etter anke, og som er omtvistet», jf. tvl. § 29-14 første ledd. Det innebærer at kun deler av saken fra første instans er aktuelt i lagmannsretten. Det må allikevel nevnes at avgrensningen hovedsakelig tar sikte på å løse de utfordringene som måtte knytte seg til å få tak i nok relevant data. For denne oppgaven var det en praktisk inngangsport for å komme i kontakt med de domstolene som hadde behandlet sakene i første instans, og dermed få oversendt dommene, og frembringe et datagrunnlag for oppgaven. Jeg skal utdype nærmere om datagrunnlaget i neste delkapittel.

3.3 Datagrunnlag

Primærkildene i denne oppgaven vil være avgjørelser fra tingretten og jordskifteretten. For å finne frem til de aktuelle dommene har jeg foretatt ulike søk på lovdata.no. Jeg har fokusert på å finne grense- og bruksrettstvister fra som er anket fra både tingretten og jordskifteretten. Grønmo (2016, s. 215) trekker frem viktigheten å ha tilgang til datagrunnlaget som skal brukes i analysen, og at vanligvis benyttes tekster som er allment tilgjengelig. For denne oppgaven er ankene til lagmannsrettene utgangspunktet for å identifisere relevante saker, og blant annet rettsbøker og avgjørelser fra første instans vil være tilgjengelige for offentlig innsyn, jf. tvl. § 14-2, med noen unntak som nevnes i tvl. §§ 14-3 og 14-4.

Et vesentlig poeng for å oppfylle kriteriet om at sakene skal være sammenlignbare er at jeg må velge ut saker som kunne vært behandlet i begge domstolene. Det betyr at saksomfanget må være innenfor jordskifterettens positivt avgrensede kompetanse.

Det har dog vist seg å være vanskelig å oppspore et godt nok datagrunnlag med bakgrunn i ulike søk på lovdata, og da spesielt når det kommer til avgjørelser fattet av tingretten. Dette har ført til at jeg i noen tilfeller har sett det tilstrekkelig at det er deler av en sak for tingretten som kunne vært behandlet i jordskifteretten. For eksempel ved at en grensetvist er en del av

en sak som ble ført for tingretten, hvor visse elementer av det som behandles er utenfor jordskifterettens positivt avgrensede kompetanse.

Videre har jeg foretatt avgrensede søk på lovdata.no. For at forskningen skal være mest mulig transparent er det særlig viktig å oppgi hvilke søkeord man bruker, hvor man bruker dem, og redegjøre for hvorfor gitte utvalgs-kriterier er valgt (Tjora, 2017, s. 186). Dette styrker metodens etterprøvbarehet.

Søkeordene jeg har brukt er:

- Grensetvist (periode 2010-2020)
 - o Etter hvert ble det slutt på rene grensetvister i utvalget, og det ble videre også inkludert bruksrettstvister, osv.
- Grensefastsettelse (periode 2010-2020)
- Bruksretter, servitutter (periode 2010-2020)
- Hevd, alder tids bruk (periode 2010-2020)

En utfordring har vært å sortere ut saker som har blitt behandlet i tingretten i første instans. På lovdata.no er søkeordene jeg har brukt sterkest koblet opp mot saker fra jordskifteretten. Dette finner jeg naturlig ettersom «grensesaker havner stort sett i jordskifteretten når valget står mellom de to ulike domstolene» (Prop. 101 L (2012-2013), s. 68). Jeg løste dette ved å tilpasse søkingen tingrettene, og brukte egne stikkord. I tillegg måtte jeg foreta en mer «aktiv» rolle ved å se om sakene for tingretter kunne vært behandlet i jordskifteretten.

Søkeordene jeg har brukt for å finne frem til avgjørelser fra tingrettene:

- Eiendomsgrense, tingrett (periode 2010-2020)
 - o Her valgte jeg avgrensning «tingrett», i tillegg til anker til lagmannsretten.
- Eiendomsgrense (periode 2010-2020)
- Grensesak, tingrett (periode 2010-2020)
- Tvist, bruksrett, tingrett (periode 2010-2020)
 - o Her valgte jeg avgrensning «tingrett». Det innebærer at jeg avgrenser saker fra lagmannsretten og spesialdomstoler.
- Tvist, eiendomsgrense, tingrett (periode 2010-2020)
- Eiendomsgrense, tvist (periode 2010-2020)

Videre har jeg sendt mail til de ulike tingrettene og jordskifterettene og bedt om å få oversendt rettsbok, dom og eventuelle andre saksdokumenter tilknyttet sakene.

I datautvalget er det brukt 50 dommer fra jordskifteretten og 26 dommer fra tingretten. Det har vært viktig å sikre et geografisk mangfold av saker, slik at studien har et representativt utvalg. Dette har jeg gjort ved å forsøke å sørge for at jeg har saker, fra både tingrett og jordskifterett, fra de seks ulike lagdømmene: Agder lagmannsrett, Borgarting lagmannsrett, Eidsivating lagmannsrett, Frostating lagmannsrett, Gulating lagmannsrett og Hålogaland lagmannsrett. I tingretten er det ikke eksempler fra Hålogaland lagmannsrett. Foruten om dette er alle andre lagdømmer representert i dommer fra tingretten og jordskifteretten. I tillegg har jeg forsøkt å fordele sakene på forskjellige tingretter og jordskifteretter innenfor de ovennevnte lagdømmene. Totalt er 14 tingretter og 19 jordskifteretter representert. I vedlegg 3 er en liste over dommer som inngår i datagrunnlaget.

3.4 Dokumentstudier

Dokumentstudier er å anse som *ikke-påtrengende metoder*, og blir ofte brukt som sekundærdata i tillegg til data fra andre metoder (som for eksempel intervju eller observasjon). Kildegrunnlaget som brukes i dokumentstudier er ofte dokumenter som har blitt produsert med et annet formål enn forskning. Rene dokumentstudier bruker dokumentene som empiri (Tjora, 2017, s. 183). I denne oppgaven foretar jeg et rent dokumentstudium, hvor dokumentene jeg har samlet inn fra tingretten og jordskifteretten er primærkilden.

I rene dokumentstudier er systematisering og oversiktlige utvalgsriterier viktig. Tjora (2017, s. 187) argumenterer for at rene dokumentstudier burde innta en mer sentral rolle som metode, men at det i dag hovedsakelig benyttes som sekundærkilder. Bratberg (2018, s. 101) omtaler dokumentstudier som innholdsanalyser: «I bred forstand viser innholdsanalyse til enhver analyse som systematisk sammenfatter tekstinholdet», og at «Innholdsanalyse måler forekomsten av bestemte elementer i tekst gjennom å tallfeste, og disse skårene kan så legges til grunn for statistisk analyse». Bratbergs fremstilling er oversiktig og forklarende for hva formålet med å foreta en kvantitativ innholdsanalyse av kvalitative data er.

Videre skriver Bratberg (2017, s. 117) at et viktig premiss for innholdsanalyser er at mening er konstant og observerbar, og at bruken av bestemte ord og formuleringer bør være konstant: «Fanger man ordet, fanger man meningen». Hensikten bak en kvantitativ innholdsanalyse er å spore opp relevant informasjon tilknyttet det forholdet som studeres (Grønmo, 2016, s. 213). For denne oppgaven vil det være å kartlegge ulike variabler tilknyttet rettens bevisvurdering. Fordelen med denne metoden, fremfor en kvalitativ metode, er at jeg vil kunne analysere mer data og oppnå en høyere nøyaktighetsgrad. Dette går jeg nærmere inn på under kapittelet om reliabilitet og validitet. Innholdet i tekstene som studeres blir vurdert med bakgrunn i et

kodeskjema som jeg har utarbeidet på forhånd, som består av utvalgte variabler og kategorier. I kapittelet 3.5 Koding skal jeg se nærmere på utarbeidelsen av kodeskjemaet.

Rettenns bevisvurdering er det sentrale temaet jeg har fokusert på når dokumentene har blitt gjennomgått. Samtidig har jeg kartlagt andre variabler som kan være med på å danne et større bilde rundt problemstillingen. Det har blant annet vært å inkludere variabler som det primære rettsgrunnlaget i kodeskjemaet. Innholdsanalysen har tatt sikte på å danne et datagrunnlag for videre analyser som, sammen med teori, skal kunne bidra til å besvare oppgavens problemstilling.

3.5 Koding

I følgende delkapitler skal jeg gjøre rede for utarbeidelsen av kodeskjemaet og kodeinstruksen. I vedlegg 4 kan man se kodeskjemaene utfylt for hver dom i datagrunnlaget.

3.5.1 Kodeskjema

For å kategorisere dataene har det vært nødvendig med en enkel form for koding. Der hvor kvalitative metoder er én form for datagenerering, kan kvantitative metoder, med bakgrunn i kvalitative data, være en annen form å genere data på.

I innholdsanalyser kan det være tydelig hva forskeren vil spore, og det er klare analytiske kategorier. Dette kommer til uttrykk i operasjonaliserte variabler, og analysen vil være deduktiv. At analysen vil være deduktiv innebærer blant annet at kodeskjemaet har forankring i en teoretisk bakgrunn, og at rammene for kategoriseringen er satt for analysen. Som motsetning har man induktiv analyse, hvor kategorier og teorier er et resultat av analysen av empirien (Bratberg, 2017, s. 119). Johannessen, Tufte & Christoffersen (2010, s. 51) omtaler en deduktiv tilnærming som at hypoteser testes ved hjelp av empiriske data, og at man går «fra teori til empiri». For denne oppgaven har det vært sentralt å kategorisere innholdet i dokumentene ut ifra et teoretisk fundament, og med forskningsspørsmålet og problemstillingen i bakhånd.

For å gjøre dette har jeg utformet et kodeskjema. Utformingen av kodeskjemaet skal ta utgangspunktet i forskningsspørsmålet og problemstillingene. Med en deduktiv tilnærming er kategoriene og variablene dermed basert på det oppgaven bestreber å forske på. Spesifisering av variabler vil videre måtte vurderes i lys det utvalgte datagrunnlaget. En måte å finne ut om variablene finnes i datagrunnlaget, er å foreta en pretest av et mindre utvalg av tekstene og forsøke å identifisere kodeskjemaets variabler og kategorier (Grønmo, 2016, s. 215). Å spesifisere variablene er en viktig del av prosessen, og jeg har sørget for at kodeskjemaet har

vært mest mulig uttømmende slik at jeg får kartlagt relevant informasjon fra dokumentene. Videre tar jeg for meg pretestene av kodeskjemaet.

3.5.1.1 Pretest 1

For å sikre et grundig og utfyllende kodeskjema gjorde jeg en pretest av et mindre utvalg tekster, i en relativt tidlig fase av oppgaveskrivingen. Resultatet av pretesten sa meg at det var visse mangler ved kodeskjemaet og noen justeringer måtte til. Pretest 1 kan ses i vedlegg 1.

Da jeg foretok første pretest, valgte jeg ut 10 tilfeldige dommer. Jeg valgte 7 dommer fra jordskifterettene, og 3 dommer fra tingrettene. Dette ble gjort på et stadium i oppgaveprosessen hvor jeg hadde fått samlet inn tilstrekkelig med dommer fra jordskifterettene, men jeg ventet enda på svar fra de fleste tingrettene, og derfor valgte jeg denne ujevne fordelingen. Resultatet for de ulike dommene, og kodeskjemaet som ble pretestet, kan ses i vedlegg 1. Jeg måtte foreta visse endringer i kodeskjemaet etter pretesten. For det første valgte jeg å utvide variablene innenfor kategorien «Det primære rettsgrunnlaget». Her tilførte jeg: utskiftning – faktisk bruk – alders tids bruk – annet. I tillegg viste det seg at det ikke alltid var like lett å tyde hvilke bevis dommeren la vekt på i sin bevisvurdering. Dette gjorde at jeg også utformet en ny kategori, «I hvilken grad fremgår bevisvurderingen», for å kunne registrere hvor tydelig argumentasjonen er. I noen dommer fant jeg at dommeren drøfter de ulike bevisene, men at det ikke alltid var like tydelig hvilke beviser som dannet det var avgjørende. Her kan det være flere faktorer som spiller inn, men jeg fant det interessant å registrere hvorvidt det er tydelig hvilke beviser som får avgjørende vekt, og hvilke som er en del av en helhetlig drøfting. Er det klart eller uklart hvilke bevis som har fått avgjørende vekt, og er det vanskelig å fange opp dommerens argumentasjon og å se hvilken bevisvurdering som ligger til grunn?

I første utkast av kodeskjemaet var det heller ikke tatt høyde for flere parter under kategorien «det primære rettsgrunnlaget». I alle sakene er det minimum to parter, mens i andre dommer var det så mye som fire parter. Dette gjør dermed at det ikke holdt med kun mulighet for å krysse av for ett spesifikt rettsgrunnlag, da det tidvis var fire ulike rettsgrunnlag på tvers av partene. Der hvor én part kunne forholde seg til en skylddeling som det primære rettsgrunnlaget, kunne en annen forholde seg til en avtale. Resultatet ble dermed at jeg utarbeidet muligheten for å kunne krysse av for fire ulike primære rettsgrunnlag, med en struktur i kodeskjemaet som også skiller mellom partene (P1, P2, P3 og P4).

På bakgrunn av første pretest ble kodeskjemaet endret og tilpasset de indikasjonene som fremkom (se vedlegg 2 og tabell på neste side).

3.5.1.2 Pretest 2

Andre pretest gikk for seg likt som den første, og kan ses i sin helhet i vedlegg 2. Jeg valgte ut 10 tilfeldige dommer totalt, hvorav 7 var fra jordskifterettene og 3 fra tingrettene. Formålet med andre pretest har vært å teste ut det reviderte kodeskjemaet, for å se om justeringene endret det som manglet i pretest 1. Pretest 2 viste at kodeskjemaet var mer tilpasset dommene, og spesifiseringen av variablene har gjort skjemaet mer uttømmende ovenfor de dataene jeg ønsker å samle inn. Et av de viktigste formålene med andre pretest har vært å prøve ut kategorien «I hvilken grad fremgår bevisvurderingen?». Det var sentralt å teste om variablene lot seg bruke, og om det var mulig å prøve dette på en såpass overfladisk måte. Det har vist seg å fungere. Når pretest 2 var unnagjort startet arbeide med den totale datamengden. Her ble alle data inkludert og gjennomgått på nytt, også de dommene som ble brukt i pretestene.

Tekstene som blir analysert skal gjennomgås systematisk og grundig, og variablene og kategoriens forekomster skal registreres i kodeskjemaet. Jeg har tatt i bruk ett kodeskjema for hver realitetsavgjørelse som er blitt analysert.

Jeg har i denne oppgaven brukt kodeskjemaet som er vist på neste side:

KATEGORIER	VARIABLER	KRYSS AV FOR GJELDENE	SAKSNUMMER:
DOMSTOL	Jordskifteretten		MERKNADER:
	Tingretten		
SAKSTYPE	Grensetvist		
	Twist om bruksrett		
		P1 P2 P3 P4	
DET PRIMÆRE RETTSGRUNNLAGET	Utskiftning/jordskifte		
	Avtale		
	Skylddeling		
	Kart- og oppmålingsforretning		
	Matrikkelkartet (se eiendom)		
	Faktisk bruk		
	Alders tids bruk		
	Annet		
RETTENS BEVISVURDERING	Sakkyndigbevis		
	- Nevnes		
	- Viktig		
	- Avgjørende		
	Vitnebevis		
	- Nevnes		
	- Viktig		
	- Avgjørende		
	Partsbevis ¹		
	- Nevnes		
	- Viktig		
	- Avgjørende		
	Realbevis		
	<i>Dokumentbevis</i>		
	- Nevnes		
	- Viktig		
	- Avgjørende		
	<i>Grensemerker</i>		
	- Nevnes		
	- Viktig		
	- Avgjørende		
	<i>Faktisk bruk</i>		
	- Nevnes		
	- Viktig		
- Avgjørende			
I HVILKEN GRAD FREMGÅR BEVISVURDERINGEN?			
	Liten grad		
	Middels grad		
	Stor grad		

3.5.2 Kodeinstruks

Det er ofte fordelaktig å opprette en kodeinstruks. Grønmo (2016, s. 218) skriver at flere forskere kan bruke kodeskjemaet for å bistå i analysene, og en kodeinstruks vil dermed være med på å sikre at fremgangsmåten blir så lik som mulig blant de ulike individene. For denne oppgaven er det kun undertegnende som skal foreta kodingen og datainnsamlingen, men en grundig kodeinstruks vil belyse metodens fremgangsmåte, og dermed øke etterprøvbareheten. I tillegg vil kodeinstruksen også kunne inneholde eksempler, definisjoner og kriterier for hva som inngår i de ulike variablene og kategoriene (Grønmo, 2016, s. 219). Det vil dermed bli klart for utenforstående hvilke valg jeg har foretatt under gjennomgangen av dommene, og hvilke elementer og variabler jeg ser etter. Bratberg (2017, s. 106) skriver at koding normalt bygger på en detaljert instruks, og at formålet med dette er å minimere risikoen for subjektive tolkninger. Grønmo (2016) og Bratberg (2017) sine forestillinger om objektiv koding har vært førende for undertegnede som koder, og har ved enhver anledning blitt etterstrebet. Et annet viktig element med å inkludere en kodeinstruks i oppgaven er at det vil belyse de valgene som er blitt tatt i løpet av kode- og skriveprosessen, samt at det vil sikre åpenhet rundt datamaterialet. Alle dommer fra datagrunnlaget som er referert til i kodeinstruksen er å finne i den komplette datagrunnlaglisten (vedlegg 3).

Jeg vil videre utdype grundigere rundt kodeinstruksen, og vise til eksempler for hver kategori og variabel slik den fremstår i tabellen ovenfor.

3.5.2.1 *Domstol som har behandlet tvisten*

Denne kategorien er det ikke nødvendig å gå særlig nærmere inn på. Den er kun ment som et praktisk hjelpemiddel for koderen ved å fort kunne identifisere om saken har gått for jordskifteretten eller tingretten. Underkategoriene er: jordskifterett og tingrett.

3.5.2.2 *Sakstype*

Her er det kategorien delt inn i to underkategorier: Grensetvist og tvist om bruksrett.

Grensetvist

Når det gjelder grensetvist så er det ment å gjelde tvist om eiendomsgrenser, og ikke tvist om bruksrettsgrenser. Jskl. § 4-2 omtaler grensefastsetting ved at «Jordskifteretten kan fastsette

¹ Partsforklaring – partsbevis og partsforklaring er her gitt samme betydning

grenser for fast eidegom og rettar». Grensetvist kan da i utgangspunktet også gjelde tvist om retter, men det vil bli fanget opp av neste underkategori.

Et eksempel på som kan illustrere dette finner man i sak 2000-2015-0002, hvor det står på dommens framside: «Saken gjelder: Krav om grensegang etter jordskifteloven § 88», og videre i saken kan man identifisere at det er tvist om eiendomsgrense i slutningen «1. Gnr. 15/39 grenser til gnr. 15/119 slik den er markert i dagens matrikkel.» Det følger videre en grensebeskrivelse med både skriftlige nedtegnelser, samt kart.

Tvist om bruksrett

Denne kategorien kan oppfattes som noe mer omfattende enn forrige. En bruksrett kan være for eksempel en veirett, jaktrett, beiterett, hogstrett, osv. Etter gjeldende jordskiftelov av 2013 kan også tvist om retter behandles etter for eksempel § 4-2. En annen indikator kan være at servituttolven er tatt i bruk.

Også her kan dommens framside beskrive hvilken sakstype som behandles. I sak 10-100779TVI-AHER/2 går det frem at «Saken gjelder: Veirett», og videre går det frem at «Saken gjelder tvist om veirett til boligeiendom».

3.5.2.3 Det primære rettsgrunnlaget

Her har jeg sett nærmere på partenes påstandsgrunnlag og rettsgrunnlag. Det tar utgangspunktet i dommene, og dermed er det rettens kortfattede oppsummering av de ulike parters påstandsgrunnlag som er sentralt.

Det har endt opp med at jeg ikke har prioritert denne vinklingen på oppgaven, og denne kategorien kan tilsynelatende virke overflødig. Samtidig må det understrekes at dette ble gjort da jeg først gjennomgikk dommene, slik at jeg ikke hadde trengt å gå igjennom alle dommene på nytt om denne oppgavevinklingen hadde vist seg å bære frukter. Videre skal jeg kort kommentere på hver av de ulike variablene, og hovedsakelig vise til eksempler fra dommene i datautvalget.

		P1	P2	P3	P4
DET PRIMÆRE RETTSGRUNNLAGET	Utskiftning/jordskifte				
	Avtale				
	Skylddeling				
	Kart- og oppmålingsforretning				
	Matrikkelkartet (se eiendom)				
	Faktisk bruk				
	Alders tids bruk				
	Annet				

Figur 1: Her ser man en oversikt over variablene. P1-P4 er forkortelse for Part1-Part4. Det vil si de ulike partene sine påstandsgrunnlag blir krysset av for hver av dem.

Utskiftning/jordskifte

I sak 15-199161RFA-JEID er et eksempel på utskiftningsdokument som påstandsgrunnlag: «Advokat Slotterøy viser til grenseoppgangen utført av utskiftningsretten i lag med aktuelle partsrepresentantar i 1902 og meiner den er lagt til grunn uendra i saka slutta i 1908».

Avtale

I sak 16-159829RFA-JVAD er et eksempel på en part som har avtale som påstandsgrunnlag: «Fridtjof Andersen har lagt ned påstand om at eiendommen Daltun går slik avtalt med skolestyrer Leiros. De fem dekarne dette utgjør må tilpasses rundt Janne Bårdsens bygning».

Skylddeling

Her kan også sak 16-159829RFA-JVAD brukes som eksempel på skylddeling: «Janne Helen Bårdsen har lagt ned påstand om at grensene for gnr. 7/68 Daltun går slik skylddelingsforretningen av 29. september 1952 beskriver».

Kart- og oppmålingsforretning

Et eksempel hvor det vises til oppmålingsforretning kan ses i sak 15-204918RFA-JLST hvor den ene parten nedlegger påstand om at: «Eiendomsgrensen mellom gnr. 144 bnr. 327 og gnr. 144 bnr. 524 er slik beskrevet i oppmålingsforretning av 22. juni 2010, jf. Oslo kommunes saksnr. 201004358».

Matrikkelkartet (se eiendom)

Sak 17-114382RFA-JSTA kan tjene som eksempel for matrikkelkartet (og grenser i marken i dette tilfellet, som vil tilfalle variabelen annet):

«Statskog SF mener prinsipalt at grensa mellom gnr. 144 bnr. 1 Hjelmeland statsallmenning og gnr. 34 bnr. 5 er riktig slik den er merket i terrenget og avlagt i matrikkelen. Grensene ble avmerket i 1942 og er ikke endret etter den tid. Det er fortsatt de grenser som ble satt i 1942 som gjelder.»

Faktisk bruk

Sak 15-198055RFA-JMOL kan brukes som eksempel på faktisk bruk: «Grensene følger den naturlige bergveggen og et gjerde som ble satt opp for å markere grensa og for å holde beitedyr ute».

Et annet eksempel kan ses i sak 17-162436RFA-JTRD: «Grensen mellom gnr. 231/1 og 231/3 følger de linjer som fremgår av økonomisk kartverk/matrikkelkartet.»

Alders tids bruk

Når det kommer til hevd er det gjerne litt mer omfattende å beskrive de forhold som underbygger det og sak 10-087698TVI-KONG påstår den ene parten blant annet at:

«Veien fra Simensens eiendom over elva Tverråi til Holmen er brukt i nærmere fire generasjoner av de som har bodd på Holmen. Fra tidlig av er veien benyttet til transport med hest og kjerre, deretter med tømmerbiler og senere ved bruk av personbiler. Holmen har hevdet bruksrett til denne veien tidlig på 1900-tallet, ettersom vilkårene i hevdsloven § 7 jf. § 2 er oppfylt. Bruken har vist seg i form av hjulspor og en bearbeidet nedkjørsel, noe som representerer en fast tilstelning.

Det er imidlertid ikke avgjørende at bruken har vist seg i form av en fast tilstelling ettersom hevdstiden med god margin overstiger 50 år.

Snarheim har ikke hatt grunn til å tro at det ikke var en veirett, og har aldri mottatt noen protester på bruken. Hun har dermed vært i god tro.»

Annet

Annet-variabelen inneholder det som ikke har blitt spesifisert gjennom de ovenfornevnte variablene. Her finner man for eksempel vitneforklaring som vist i sak 15-199161RFA-JEID:

«Advokat Jarle Gjengedal som prosessfullmektig for gnr.109 bnr.5 sitt grunnlag for påstandener samanfallede med Førde sin påstand om at grenseoppgangen frå 1904 er ein nullitet. Vidare er advokat Gjengedal sin grensepåstand i hovudsak basert på vitnet Anne Lise Fløtre si fortolking av framlagd avskrift frå utskiftning av «Gaard Jelles Skoug og Udmark Slaater» av 3.juli 1786»

Som eksempelet viser kan denne kategorien være noe mer upresis enn de ovennevnte, og kan til tider kreve mer tolkning av helhetsinntrykket.

Et annet eksempel kan ses i sak 17-114382RFA-JSTA: «Eierne av gnr. 34 bnr. 5 har i alle år forholdt seg til det grenseforløpet som ble fastsatt av Høyfjellskommisjonen i 1931 og inntegnet på krokiet samme år». Her er det Høyfjellskommisjonens grensebeskrivelse som legges til grunn.

3.5.2.4 *Rettens bevisvurdering*

Også i denne kategorien skal jeg bruke eksempler fra datagrunnlaget for å illustrere de ulike variablene. Det vil bli gitt ett eksempel fra variablene: sakkyndigbevis, vitnebevis, partsbevis, realbevis (dokumentbevis, grensemerker og faktisk bruk). Fordelt mellom disse vil jeg også vise til at undervariablene «nevnes», «viktig» og «avgjørende» er representert og vist eksempler til.

Sakkyndigbevis

Dette er bevis som følger av tvl. kapittel 25. I kodeprosessen var et kun ved ett tilfelle at det åpenlyst ble vist til sakkyndigbevis i retten vurdering. Dette var i tingretten i sak 12-037496TVI-OTIR/06 (egen utheving): «Retten legger på grunnlag av situasjonsplanen av 20.08.07 **og de opplysningene som er gitt i retten**, til grunn at ytterveggen til garasjeanlegget vil ligge parallelt med ytterveggen til sveitservillaen i ca. **10,8 meters avstand**, dersom anlegget oppføres som planlagt». Denne vurderingen fra retten må ses i sammenheng med hvordan retten sammenfatter partenes anførsler: «Begge de sakkyndige vitnene var ellers enige om at differansen mellom henholdsvis **12 og 10,8 meters** avstand til sveitservillaen ikke hadde noen praktisk betydning for skadepotensialet på Seterveien 1». Dette er et eksempel som illustrerer hvor koderen må se hele dommen i sammenheng, og at det tidvis er nødvendig med et overordnet blick på de vurderingene som gjøres.

Vitnebevis

Dette er bevis som følger av tvl. kapittel 24.

I sak 16-024429TVI-STRO er det et eksempel som kan brukes for både vitnebevis og partsforklaring: «Retten har ved bevisvurderingen lagt vekt på Erna Johanne Hammer og Bård Morten Hammers forklaringer i retten» og «Retten har ved bevisvurderingen lagt vekt på forklaringer fra Erna Johanne Hammer, Bård Morten Hammer, Marit Skjetne, Linn Xue Mo og Marius Lervik». I dette tilfellet er Hammer og Mo partene, mens de resterende er vitner.

Både vitnebeviset og partsforklaringen i dette tilfellet har blitt vurdert til «viktig». Grunnen til at det ikke er klassifisert som «avgjørende» er at det ikke kommer uttrykkelig frem at det får nettopp avgjørende vekt for domsslutningen.

Partsforklaring

Partsforklaringer følger av tvl. kapittel 23. Det kan vises til avsnittet ovenfor for å beskrive dette. Et annet eksempel kan finnes i sak 15-202016RFA-JLST. Her skriver retten (egen utheving): «Ut i fra fremlagte fotografier, **Algarrs partsforklaring** og besiktigelse av gjerdet på befaringen mener jordskifteretten at det er sannsynlig at eksisterende gjerde med håndløper er det samme som ble oppsatt mellom 1980 og 1982». Her klassifiseres partsforklaring til «nevnes».

Realbevis

Realbevis følger av tvl. kap 26. Det er her delt inn i tre underordnede variabler, og jeg vil vise til eksempler fra hver av dem.

Dokumentbevis

I sak 18-073445TVI-STRO får et målebrev avgjørende vekt: «Retten ser det slik at grensen mellom 13 og 11 B følger den matrikulerte grensen mellom 13 og tidligere 11, basert på målebrevet av 1970.»

Et annet eksempel kan ses i domsslutningen i sak 12-081100TVI-SAFO: «Grensen mellom eiendommene Lystadveien 11 og 13, gbnr. 120/305 og 306 i Sandefjord går slik som kart- og oppmålings- samt skylddelingsforretninger for eiendommene av 7. november 1966 viser».

Grensemerker

I sak 1010-2012-0011 vurderer retten beviset slik: «Jordskifteretten har kommet til at det er punkt 1 som er grensesteinen. Punktet 1 har en markert midtstein med en vitnestein på hver side. Ved denne grensesteinen ble det funnet rester av plast som var brukt i forbindelse med signaliseringen ved flyfotograferingen i 1981».

Faktisk bruk

I sak 0200-2008-0032 Skogholt er et eksempel på faktisk bruk og hvor dette har fått «avgjørende» vekt: «Jordskifteretten har kommet til at det må legges avgjørende vekt på partenes etterfølgende opptreden».

«Nevnes», «viktig» og «avgjørende»

«Nevnes» kan illustreres i sak 15-202016RFA-JLST: «Ut i fra fremlagte fotografier, **Algarrs partsforklaring** og besiktigelse av gjerdet på befaringen mener jordskifteretten at det er sannsynlig at eksisterende gjerde med håndløper er det samme som ble oppsatt mellom 1980 og 1982». Det er tilfeller hvor et bevis kort nevnes som del av en større drøftelse, og det inngår i bevisvurderingen, men det er utydelig i hvilken grad det har blitt vektlagt.

Når det kommer til «viktig» er dette en variabel som havner mellom to stoler. Der hvor det ikke er helt tydelig at det har fått avgjørende vekt, men om beviset for eksempel har blitt vektlagt, men det er noe utydelig for leseren om det har fått «avgjørende vekt. Sak 16-024429TVI-STRO illustrerer dette: «Retten har ved bevisvurderingen lagt vekt på Erna Johanne Hammer og Bård Morten Hammers forklaringer i retten» og «Retten har ved bevisvurderingen lagt vekt på forklaringer fra Erna Johanne Hammer, Bård Morten Hammer, Marit Skjetne, Linn Xue Mo og Marius Lervik». I dette tilfellet er Hammer og Mo partene, mens de resterende er vitner.

For «avgjørende» kan sak 0200-2008-0032 Skogholt brukes som eksempel igjen. Her fremgår det uttrykkelig hva som har fått avgjørende vekt for domsslutningen og bevisvurderingen: «Jordskifteretten har kommet til at det må legges avgjørende vekt på partenes etterfølgende opptreden». Et annet eksempel kan ses i sak 0800-2007-0052: «Når det gjelder grensa mot toppen, legger jordskifteretten avgjørende vekt på at det i beskrivelsen fra 1857 står at grensa skal gå fra et punkt straks vest for Tjuvhølet og derfra i samme Retning til det Høye av Rognlifjellet».

Felles for alle disse variablene er at de henger tett sammen med «i hvilke grad fremgår bevisvurderingen», og det skal gjennomgås i neste avsnitt.

3.5.2.5 I hvilken grad fremgår bevisvurderingen

Denne kategorien har behov for en tydelig og klar klassifisering, og jeg skal nå gi en innføring i hvordan de ulike variablene er valgt og hva som tilfaller hver av dem. Dette skal blant annet gjøres ved å vise til eksempler fra dommer som kan representere de enkelte variablene, samt underbygge kategoriens funksjon. Jeg skal her beskrive hva som ligger bak at bevisvurderingen fremgår i de ulike gradene som er brukt i kodeskjemaet.

Formålet med denne kategorien er også å fange opp at sakene er av forskjellig omfang og kompleksitet. Det er ikke et mål i seg selv at kategorien skal klassifisere dommene som

«bedre» eller «dårligere» når det kommer til bevisvurderingen, men heller å se hvordan sakenes bevismiddel, bevistema og bevisvurdering står seg i dommene i datagrunnlaget.

Liten grad

Eksempel fra sak 14-009234TVI-AUAG: «Retten har utfra en samlet vurdering av nevnte funnet det sannsynliggjort at det omstridte areal inngikk i overdragelsen av driftsenheten "Strat skog" som fant sted i 1973 mellom Isak Torgrimsen Strat og saksøkte».

I sak 16-19149TVI-BERG/1 oppsummeres bevisvurderingen slik: «Etter dette har saksøker vunnet frem med sitt krav, og retten avsier dom i samsvar med dette». Tidligere i dommen drøftes bevismiddel opp mot de faktiske forhold, men en konkludent og avgjørende vektlegging av ulike bevis uteblir.

Et annet eksempel kan ses i sak 2000-2012-0015: «Ut fra en totalvurdering finner retten å legge vekt på at grensen går i en østlig hovedlinje fra sjøen, opp bergryggen, over Rundvannet og til høyde 184». Dette er et eksempel på en særdeles kompleks sak hvor retten behandler tre tvister i samme dom, og det er fremstår som liten grad av tydelighet rundt hvilket bevis som har fått avgjørende vekt i domsslutningen. Dette er dog ikke å beskrive som negativt, men belyser heller sakens omfang og kompleksitet.

Middels grad

Variabelen «middels grad» blir benyttet der hvor det i utgangspunktet er klart og tydelig hvilket bevis som er blitt vektlagt mest, men av ulike årsaker kan det oppstå små uklarhet rundt om det har fått avgjørende vekt. Dette kan for eksempel være på grunn av rettens ordbruk, formulering eller ved en helhetlig tolkning av dommen. Dommene som klassifiseres som «middels grad» er på mange måter tilstrekkelige i å tydeliggjøre bevisvurderingen, men at små elementer som danner et helhetlig inntrykk av dommen kan være med på å utydeliggjøre det med visse nyanser.

Et eksempel kan ses i sak 18-164055RFA-JHAM: «Jordskifteretten har lagt mest vekt på hvordan eierne av de to eiendommene gjennom tidene har oppfattet eierforholdene, og da særlig protokoll og målebrev fra 1980.» Her står det i utgangspunktet klart for leseren av dommen hvilket bevis som har fått avgjørende vekt, da ved at bevismiddelet og faktiske forhold nevnes som det jordskifteretten har lagt mest vekt på.

I sak 18-087545TVI-GJOV fremgår det at:

«På bakgrunn av at det fremgår av kartet fra 1926, fotografiet fra 1963 og dagens matrikkelkart at veien på vestsiden av demningen ved Stryken ligger på Løvenskiolds eiendom, finner retten det etter dette sannsynliggjort at grensen mellom gnr 115 bnr 1 og 2 og gnr 82 bnr 1 i Lunner kommune, vest for Strykendammen og fram til avkjørsel sørover til gnr 82 bnr 1, går langs sørsiden av den etablerte veien slik at grunnen med grøft og fylling tilhører gnr 115 bnr 1 og 2 i Lunner kommune. Retten avsier dom i samsvar med dette.»

Dette eksempelet belyser at det er stilt strenge krav til hva som kan klassifiseres som «Stor grad». Her står det uttrykkelig hva som er bakgrunnen for domsslutningen, men jeg vurderer det dithen at dette kan tolkes som en helhetsvurdering av tilgjengelige bevismiddel som retten har, og at det ikke bestemt fremkommer hvilket av bevisene som får avgjørende vekt. Dette kan selvsagt ha sammenheng med sakers kompleksitet, og at i noen saker kreves det å foreta en helhetsvurdering av bevisene.

Stor grad

Denne variabelen har jeg stilt ganske høye krav til. Her skal det tydelig fremgå hvilke bevis som har fått avgjørende vekt, og det skal ikke være noen tvil for leseren. På bakgrunn av dette vil jeg vise noen eksempler på hvordan dette kan utartes.

I sak 0200-2008-0032 Skogholt er et eksempel på hvor det kommer tydelig frem hva som «Jordskifteretten har kommet til at det må legges avgjørende vekt på partenes etterfølgende opptreden». Her står det klart og tydelig hva som har fått avgjørende vekt når det kommer til bevisvurderingen.

I sak 10-087698TVI-KONG ser man et eksempel på hva som kan klassifiseres som stor grad av tydelighet (undertegnede egen utheving):

«Etter en helhetsvurdering har retten etter dette kommet til at Snarheim ved passivitet og konkludent atferd har frafalt sin eventuelle veirett over eiendommen til Simensen i forbindelse med jordskiftesaken. Retten har **spesielt lagt vekt** på at Snarheim ikke nevnte noen eldre veirett under jordskiftesaken, og at hun har forpliktet seg til å akseptere flomsikringstiltak på samme sted som hun nå mener hun har veirett. Det har også **avgjørende** betydning at Snarheim i forbindelse med jordskiftesaken fikk tildelt en veirett over Tverråi, og at hun dermed har en god adkomstmulighet»

De to ovennevnte eksemplene viser at det kan være forskjellig omfang som må tolkes underveis i kodingen, og der hvor det fremgår av en setning i sak 0200-2008-0032 Skogholt, må det tolkes mer helhetlig i eksempelet fra sak 10-087698TVI-KONG. Det nevnes i

metodelitteraturen at når enkelte tekster analyseres må det ulik grad av innholdstolkning til for å fange essensen. Det kan for eksempel være at man må se et utsnitt av en tekst i samspill med tekstens helhet, et avsnitt, osv (Grønmo, 2016, s. 217). De to eksemplene nevnt ovenfor er eksempler på hvordan det er ulikheter mellom hvordan et utsagn må analyseres av koderen.

3.6 Metodevurdering og refleksjon rundt metodebruk

I dette delkapittelet vil jeg adressere generelle betraktninger rundt diverse metodologiske valg. De vil bli problematisert, drøftet og nyansert.

Det viste seg å være utfordrende å finne dommer på lovdata.no som viste tilbake til tingretten. Med de forskjellige søkeordene ble dommer tilknyttet jordskifteretten dominerende. Også etter at jeg endret søkeordene for å tilpasse søket inn mot dommer fra tingretten, var det ikke på langt nær så mange treff som jeg hadde håpet på. Av utvalget på lovdata.no, med de søkeordene jeg brukte, kan det virke som at sakene for tingretten inneholder elementer som gjør at de ikke kan ha blitt ført for jordskifteretten på grunn av jordskifterettens avgrensede kompetanse. For eksempel var det flere eksempler på hvor tvist om eiendomsrett var krevd for tingretten, uten at grensene var omtvistet eller uklare; ergo faller det utenfor jordskifterettens kompetanse (Bjerva mfl., 2018, § 4-2). Dette har gjort at jeg har en noe skjevfordeling av dommer mellom tingretten og jordskifteretten; 26 dommer inngår i datagrunnlaget fra tingretten og 50 dommer inngår fra jordskifteretten. Jeg hadde som et overordnet mål å samle inn ha 50 dommer fra tingretten, og 50 dommer fra jordskifteretten, men slo meg til ro med 26 dommer fra tingretten, da det ble for tidkrevende å oppspore flere dommer som kunne inngå i datagrunnlaget.

Underveis i kodingen dukket det opp dommer som var en del av en rettsendrende sak. Dette kunne for eksempel være tvist om underliggende rettsforhold. I sak 18-070485REN-JFLE avgir jordskifteretten en dom angående grensen tilknyttet en bruksordnings sak. I dette tilfellet har jeg dermed valgt å ekskludere denne saken fra datagrunnlaget. Isolert sett kunne dommen vært behandlet i en ordinær domstol også, men ettersom det foreligger et rettsendrende element som sakens kjerne, så velger jeg å ikke inkludere denne saken.

Undertegnede egen utdanningsbakgrunn, som formelt sett er lik den en jordskiftedommer har, kan også problematiseres rundt metodebruken. Det vil kunne oppstå forhold i kodingsprosessen hvor jeg er mer kjent med saker som typisk føres for jordskifteretten, og at det dermed er lettere gjenkjennelig. Dette nevner jeg også tidligere i oppgaven, men det er greit å få det klarlagt også i denne delen av drøftingen. Et vesentlig poeng er derfor at man må

være bevisst på sin egen posisjon i forhold til forskningen, og at den erfaringen og habitusen man har med seg fra tidligere kan være med på å prege utfallet og vinklingen på forskningen. Som en mer metodologisk drøfting kan det her trekkes frem Troyes (1994, s. 127) vinkling ved at man på én side ønsker en forsker som er nøytral, kritisk og objektivt sannhetssøkende, mens på en annen side er egenskaper som utholdenhet, pågåenhet og engasjement nødvendig for å få forskningsprosjektet i land. Her vil de sistnevnte egenskapene trekke i en mer subjektiv retning, men kan samtidig være viktige katalysatorer for å holde prosjektet gående. I den sammenheng nevner Troye (1994, s. 122) verdifrihet, forutsetningsfrihet og etterprøvbarhet – og viser til eksempler hvor innholdet i et vitenskapelig arbeid holdes konstant, men til tross for dette så er de ulike forskernes identiteter med på å påvirke vurderingene. For denne studien kan min bakgrunn og identitet være førende for de vurderingene som tas, men det er allikevel viktig å være bevisst på at det objektive etterstrebes i den grad det er mulig. Ren forutsetnings- og verdifrihet vil være vanskelig å oppnå, og etterprøvbarheten vil derfor være sentral for å vurdere forskningen som objektiv (Troye, 1994, s. 129), ettersom det kan knytte seg utfordringer til den tiden og de kreftene som undertegnede har brukt på studien som fra utsiden kan gå på bekostning av objektiviteten. Også Grønmo (2016, s. 222) vektlegger at koderens bakgrunn kan ha påvirkning på registreringen og innholdet i tekstene som kodes. Jeg har gjort mitt ypperste for å bevare objektiviteten i løpet av forskningsprosessen.

Et annet element som er nødvendig å reflektere rundt er hvorvidt rettens bevisvurdering lar seg presist kartlegge og dokumentere. Å holde bevisføring og bevisvurdering adskilt kan også være krevende. Bergsholm (2010, s. 222) skriver rundt dette temaet at:

«Bevisbedømmelse er en blanding av juss, psykologi, filosofi, retorikk, og sunn fornuft, og kanskje er det umulig å gi en helhetlig analyse av hva bevisbedømmelse egentlig er. En vitenskapelig tilnærming til et slikt sammensatt tema er i hvert fall svært krevende, og selv med god innsikt i flere av fagområdene kan man aldri være sikker på om helheten, eller temaets dybde, er ivaretatt».

Underveis i kodeprosessen, og oppgaveskrivingen for øvrig, har jeg erfart at dette stemmer. Det har tidvis vært utfordrende å kartlegge bevisvurderingen. Samtidig har kodeskjemaet jeg har utarbeidet tatt høyde for disse utfordringene, og skal etter beste evne fange opp rettens bevisvurdering og holde seg adskilt fra bevisføringen.

3.7 Validitet og reliabilitet

Validitet brukes for å forklare dataenes relevans. Man skiller mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet dreier seg om hvordan empirien er gyldig for datautvalget som man undersøker nærmere (Halvorsen, 2008, s. 67). Ekstern validitet knytter seg til generaliserbarhet, og hvorvidt funnene kan knyttes til å generaliseres til den populasjonen som studien skal undersøke (Troye, 2014, s. 255). I denne studien er dette blitt gjort ved å sikre et geografisk mangfold fra alle de seks lagdømmene. Slik er alle landsdeler representert i datautvalget. Dette gir studiens funn en viss bredde, sammenlignet med om man foretar en avgrensning av et mindre geografisk område. Dette er ment for å strebe etter generaliserbarhet. Generelt er det viktig å strekke seg etter at det skal være samsvar mellom det fenomenet som studeres, og den empirien som innsamles (Johannessen, Tufte & Veiden, 2006, s. 65). Dette innebærer blant annet at jeg bruker datamaterialet til å besvare oppgavens problemstilling, og at funnene kan kobles sammen med studiens formål.

Reliabilitet dreier seg om pålitelighet og hvorvidt man kan stole på dataene som er brukt i studien. Dersom dataene er unøyaktige eller har mange feil, er det lite hjelp i at dataene er relevante (valide). Johannessen, Tufte & Veiden (2006, s. 69) trekker frem to måter å sikre at studiens reliabilitet: test-retest-reliabilitet og interreliabilitet. Førstnevnte går ut på å undersøke samme fenomen flere ganger, mens interreliabilitet er når flere uavhengige forskere studerer samme fenomen. Dersom uavhengige undersøkelser ender opp med tilnærmet likt resultat, sier man gjerne at fenomenet har høy reliabilitet. Høy reliabilitet sikrer dataenes pålitelighet, og dataens evne til å belyse forskningsspørsmålet. Av praktiske hensyn, som tid og kapasitet, har det ikke blitt foretatt en test-retest-reliabilitet i denne studien. Interreliabilitet kan sikres ved at andre studerer samme fenomen, eller om det er tilsvarende like studier som allerede er foretatt. Hovedsakelig er reliabilitet vært viktig i denne oppgaven for å gjøre meg selv oppmerksom på ulike utfordringer som knytter seg til forskning, og at disse drøftes, belyses og tas stilling til.

For å underbygge oppgavens problemstilling er det viktig at et samspill mellom validitet og reliabilitet støtter opp under datagrunnlaget, metoden og forskningsspørsmål. Validitet og reliabilitet er gjensidig avhengig av hverandre og Halvorsen (2008, s. 68) skriver at «en høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet». Videre poengterer Halvorsen (2008, s. 72) at reliabilitet og validitet er best egnet for kvantitativ forskning, hvor dataene er målbare.

3.8 Etiske avveininger

I samråd med oppgavens veiledere kom vi frem til at det ikke var nødvendig involvere NSD.

I oppgaven har jeg også brukt flere eksempler fra datamaterialet for å belyse blant annet hvordan kodeskjemaet er brukt, og hvordan kodeinstruksen skal tolkes. Her kan blant annet gnr./bnr., og navn på parter fremgå. Det er blitt vurdert dithen at dette ikke skal anonymiseres.

All data domstolene har oversendt meg vil bli oppbevart inntil sensur av oppgaven har falt, og det vil deretter bli slettet fra min datamaskin. En liste over dommene som inngår i datagrunnlaget er vedlagt, og vil være tilgjengelig for etterprøvbarhetens skyld.

4 Empiri, analyse og drøfting

4.1 Underproblemstilling 1 – «Rettens bevisvurdering»

4.1.1 Kapittelinnledning

Å foreta et dypdykk i rettens bevisvurdering er en av flere mulige vinklinger for å studere nærmere om det er forskjeller mellom de ordinære domstolene og jordskifterettene, og for å se om likeartede saker i tingretten og jordskifteretten løses likt. Dette er bare en av mange vinklinger man kan ha på en studie for å se nærmere på fenomenet. Utgangspunktet for de videre drøftelsene er dermed forskningsspørsmålet som er trukket frem i underproblemstilling 1:

Hvordan vurderes bevis av samme type i lignende saker i henholdsvis tingretten og jordskifteretten?

- *Er noen bevistyper mer fremtredende i jordskifteretten enn i tingretten eller vice versa?*

Dette er én av to underproblemstillinger som jeg skal analysere og drøfte. Dette har blitt gjort ved å gjennomgå datamaterialet, og vurdere funnene deretter. Det som er interessant å se nærmere på er hvorvidt det foreligger forskjeller mellom tingretten og jordskifteretten i funnene fra datagrunnlaget, og om resultatene fra analysene kan belyse dette. Først skal jeg foreta analysene. Deretter skal jeg drøfte nærmere rundt rettens bevisvurderingen opp mot funnene i datamaterialet. Til slutt skal jeg drøfte rundt begrepet eiendomsrett, og hvordan dette har blitt et interessant element i å besvare oppgavens hovedproblemstilling.

4.1.2 Empiri og analyse

I henhold til kodeskjemaet er variablene i kategorien «Rettens bevisvurdering» delt inn i «sakkyndigbevis», «vitnebevis», «partsbevis» og «realbevis», hvor sistnevnte igjen er delt inn i tre ulike variabler: «dokumentbevis», «grensemerker» og «faktisk bruk». Hver av de ovennevnte variablene er blitt rangert ved «nevnes», «viktig» og «avgjørende». Et vesentlig poeng som må påpekes før analysene studeres nærmere, er at flere observasjoner kan ha opphav i samme dom. For eksempel kan jeg ha kodet en dom hvor bevisvurderingen er at Vitnebevis «nevnes», faktisk bruk er «viktig», og dokumentbevis er «avgjørende». Dette kan ses i antall observasjoner i for eksempel dommene fra jordskifteretten i figur 3, hvor den totale mengden er på 110 observasjoner fordelt på 50 dommer. Til sammenligning er det totalt 64 observasjoner fordelt på 26 dommer fra tingretten. Dette gir i overkant av 2 observasjoner per dom både i tingretten og jordskifteretten.

Tabellen under viser en relativt jevn fordeling av observasjoner i tingretten, men noen variabler skiller seg ut. Tabellen viser at det er totalt 26 unike dommer med i datagrunnlaget, og at 6 av dem er klassifisert som grensetvist, mens majoriteten på 20 dommer er klassifisert som tvist om bruksrett. Tabellen kan med fordel forklares litt nærmere. «Sakstype» indikere hvor mange grensetvister, og bruksrettstvister som er med i grunnlaget. Totalt er det 26 unike saker. Når det kommer til «Rettens bevisvurdering» presenteres det antall observasjoner, og observasjoner i prosentandel.

Kategori	Variabler	Obs*	Obs%**
Domstol	Tingretten		
Sakstype	Grensetvist	 6	23 %
	Twist om bruksrett	 20	77 %
	Totalt	26	100 %
		Obs*	Obs%**
Rettens bevisvurdering	Sakkyndigbevis		
	<i>Nevnes</i>	0	0 %
	<i>Viktig</i>	 1	2 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	Vitnebevis		
	<i>Nevnes</i>	 8	 13 %
	<i>Viktig</i>	 7	 11 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	Partsforklaring		
	<i>Nevnes</i>	 7	 11 %
	<i>Viktig</i>	 3	 5 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	Realbevis		
	<u>Dokumentbevis</u>		
	<i>Nevnes</i>	 2	 3 %
	<i>Viktig</i>	 10	 16 %
	<i>Avgjørende</i>	 10	 16 %
	<u>Grensemerker</u>		
	<i>Nevnes</i>	 1	2 %
	<i>Viktig</i>	 1	2 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	<u>Faktisk bruk</u>		
	<i>Nevnes</i>	 7	 11 %
	<i>Viktig</i>	 7	 11 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	Totale observasjoner	64	100 %

*Observasjoner

**Observasjoner %

Figur 2: Tingretten

Først ser man at Sakkyndigbevis ikke opptar en stor del av observasjonene, hvor det kun er tilknyttet en observasjon til variabelen «viktig» i forhold til rettens bevisvurdering. Videre er det en del observasjoner til Vitnebevis, men med en jevn fordeling av variablene «nevnes» og «viktig, men ingen som har tilfalt «avgjørende». Det samme gjelder for så vidt for Partsbevis hvor «nevnes» har 11 % av de totale observasjonene og «viktig» har 5 %; også her er det ingen observasjoner til «avgjørende».

Realbevis er den variabelen med høyest andel observasjoner. Det kan nok ses i sammenheng med at Realbevis er delt inn i tre undervariabler: dokumentbevis, grensemerker og faktisk bruk. Totalt er 61 % av observasjonene. Her tilfaller 35 % av observasjonene til dokumentbevis. Dokumentbevis er den også eneste variabelen som er blitt klassifisert til å ha «avgjørende» virkning. Her er 16 % av observasjonene. Videre er grensemerker en marginal variabel med én observasjon tilknyttet henholdsvis «nevnes» og «viktig». Faktisk bruk har 11 % av observasjonene til «nevnes» og 11 % til «viktig», men ingen observasjoner til «avgjørende».

Totalt i alle 26 dommene i datagrunnlaget fra tingrettene er det gjort 64 observasjoner.

Tabellen nedenfor viser at det også i jordskifteretten er noen variabler hvor det tilfaller flere observasjoner enn andre. Tabellen viser at det er totalt gjennomgått 50 unike dommer, og at 45 av disse er grensetvister, mens 5 av dem er tvister om bruksretter. Også her kan man se at det er totalt 110 observasjoner fordelt på 50 dommer fra jordskifterettene, med et snitt på litt over 2 observasjoner per dom.

Kategori	Variabler	Obs*	Obs%**
Domstol	Jordskifteretten		
Sakstype	Grensetvist	45	90 %
	Twist om bruksrett	5	10 %
	Totalt	50	100 %
		Obs*	Obs%**
Rettens bevisvurdering	Sakkyndigbevis		
	<i>Nevnes</i>	0	0 %
	<i>Viktig</i>	0	0 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	Vitnebevis		
	<i>Nevnes</i>	9	8 %
	<i>Viktig</i>	3	3 %
	<i>Avgjørende</i>	2	2 %
	Partsforklaring		
	<i>Nevnes</i>	9	8 %
	<i>Viktig</i>	4	4 %
	<i>Avgjørende</i>	1	1 %
	Realbevis		
	<u>Dokumentbevis</u>		
	<i>Nevnes</i>	3	3 %
	<i>Viktig</i>	14	13 %
	<i>Avgjørende</i>	33	30 %
	<u>Grensemerker</u>		
	<i>Nevnes</i>	7	6 %
	<i>Viktig</i>	4	4 %
	<i>Avgjørende</i>	0	0 %
	<u>Faktisk bruk</u>		
	<i>Nevnes</i>	7	6 %
	<i>Viktig</i>	7	6 %
	<i>Avgjørende</i>	7	6 %
	Totale observasjoner	110	100 %

*Observasjoner

**Observasjoner %

Figur 3: Jordskifteretten

Når det kommer til Sakkyndigbevis, er det null forekomster i dommene fra jordskifteretten. Vitnebevis har derimot 8 % observasjoner på variabelen «nevnes», 3 % på «viktig» og 2 % på «avgjørende». Sistnevnte er verdt å merke seg. Partsbevis er ganske lik Vitnebevis når det kommer til andel observasjoner med 8 % på «nevnes», 4 % på «viktig» og 1 % på «avgjørende». Videre er det, også i jordskifteretten, Realbevis som skiller seg klart ut med høyest andel observasjoner fordelt på de ulike variablene. Totalt utgjør Realbevis 74 % av observasjonene, hvorpå majoriteten tilfaller dokumentbevis, hvor det er 46 % fordelt på «nevnes», «viktig» og «avgjørende». Her er 3 % av observasjonene på «nevnes», 13 % på «viktig» og 30 % på «avgjørende». Grensemerker har 6 % av observasjonene på «nevnes», 4 % på «viktig» og 0 % på «avgjørende». For faktisk bruk tilfaller det lik andel prosent av observasjonene på «nevnes», «viktig» og «avgjørende»; nemlig 6 % på hver av dem.

4.1.3 Drøfting

For å belyse hvordan bevis av samme type i lignende saker vurderes, i henholdsvis tingretten og jordskifteretten, vil funnene som er presentert ovenfor bli drøftet. Ovenfor ble observasjoner, fra dommene som ble registrert i kodeskjemaet, presentert og kort kommentert. Videre skal det nå gås nærmere inn på funnene sett sammen med relevant teori og litteratur.

4.1.3.1 *Rettens bevisvurdering*

Når det kommer til hvordan bevis av samme type vurderes i lignende saker i henholdsvis tingretten og jordskifteretten er det naturlig å se nærmere på de ulike forutsetningene mellom domstolene.

Prinsippet om riktig resultat, jf. § tvl. §§ 11-5(2) og 11-3, vil være førende for rettens vurderinger, og ved at avgjørelsen skal være så tett opp til sannheten som mulig. Et vesentlig spørsmål å stille seg, blir da om jordskifteretten og tingretten forholder seg til prinsippet på samme måte. På sett og vis kan dette belyses ved å se nærmere på de ulike prosessordningene og forskjeller i dommernes erfarings- og utdanningsbakgrunn. Det kan også nyanseres ved å se nærmere på materiell og formell i sannhet (Robberstad, 2018, s. 13). Om vi starter med å se på prosessordningene er det forskjeller mellom jordskifteprosess og ordinær sivilprosess, og dette kommer til uttrykk i jskl. § 6-14. Jordskifteretten har i utgangspunktet friere tøyler enn tingretten til å vurdere bevis som er en del av flere rettsmøter, og ikke bare hovedforhandlingen (Prop. 101 L (2012-2013) s. 456). Dette gjør at muntlighets- og umiddelbarhetsprinsippet i teorien er noe løsere i jordskifteretten enn i tingretten. Når det kommer til formell og materiell sannhet kan dette trekke i retning av at blant annet jordskifteprosessen gjør at jordskifteretten ligger nærmere den materielle sannhet enn

tingretten ved at jordskifteretten står «friere enn de alminnelige domstolene med hensyn til hva den kan bygge sin avgjørelse på» (Bjerva, mfl., 2018, § 6-14) og at dette kan ta utgangspunkt i flere rettsmøter, og ikke kun hovedforhandlingen. Forskjellene mellom utforming av krav og stevning i henholdsvis jordskifteretten og tingretten kan også være med på å gi jordskiftedommerne en «friere» rolle rundt sakens karakter.

Videre kan erfarings- og utdanningsbakgrunnen til dommere i tingretten og jordskifteretten kort nevnes ved at de har ulike forutsetninger for å vurdere bevisene. Dette er for øvrig et element jeg drøfter nærmere i kapittel 4.2. Drøftelsene ovenfor kan være med på å forklare forskjellene som funnene viser i analysen. Samtidig kan studien jeg har foretatt ses på som et steg på veien til å få et bredere bilde rundt denne problemstillingen. En kort oppsummering av drøftelsen ovenfor kan være at de ulike prosessordningene, dommernes erfarings- og utdanningsbakgrunn kan være med på å skape forskjeller i hvordan bevisene vurderes, og at den materielle sannhet dermed står sterkere i jordskifteretten.

Det neste som kan kommenteres er at de meste interessante funnene i studien knytter seg til Realbevis, og herunder dokumentbevis. Det er knyttet en del observasjoner til dokumentbevis, både i tingretten og jordskifteretten, og jeg skal i et følgende drøfte nærmere rundt dette.

Det er indikasjoner som trekker i retning av at dokumentbevis blir tillagt «avgjørende» vekt; både i tingretten og jordskifteretten. Samtidig er 30 % av observasjonene tilknyttet jordskifteretten å finne på «avgjørende» under variabelene dokumentbevis. Til sammenligning er 16 % av observasjonene tilknyttet tingretten å finne på «avgjørende» under dokumentbevis. Dette kan ha flere forklaringer, og det kan tolkes forskjellig. På den ene siden er «avgjørende» under variabelen dokumentbevis den med flest observasjoner; både innen tingretten og jordskifteretten (PS: i tingretten har «viktig» under variabelen dokumentbevis også 16 %). Det kan tolkes dithen at dokumentbevis er sentralt i rettens bevisvurderingen. Det kan også tolkes dithen at i jordskifteretten er denne forekomsten nesten dobbelt så tilstedeværende som i tingretten. I begge tilfeller kommer man ikke foruten indikasjonene som trekker i retning av at dokumentbevis er en sentral bevistype for de respektive domstolenes bevisvurdering. Felles for alle sakene som inngår i bevisvurderingen er at rettens frie bevisvurdering ligger til grunn, jf. tvl. § 21-2(1), og med dette kan man ikke utelukke forskjeller dommerne imellom. Et sentralt poeng i den sammenheng er hvordan jordskifteloven av 2013 er endret fra at hovedregelen er én jordskiftedommer og to meddommere, til å være lik ordinær sivilprosess hvor hovedregelen er at retten settes med én dommer, jf. jskl. § 2-6. Det vil si at hovedregelen har lagt til rette for en redusert bruk av meddommere i jordskifteretten, og dette kan

problematiseres ved at bevisvurderingen i hovedsak skal føres av én dommer. Til sammenligning er hovedregelen i skjønnsaker én dommer og fire (eller to) skjønnsmedlemmer, jf. skjønnsprosessloven § 11 første ledd. Dette eksempelet er ment å illustrere at rettens sammensetning kan få konsekvenser for rettens bevisvurdering, og at ved å fjerne hovedregelen i jordskifteloven av 1979 § 9 første ledd, beveger man seg også bort fra elementet med lekfolks delaktighet. Det må allikevel nevnes at dersom en part eller jordskifteretten vil, så kan retten settes med to meddommere, jf. jskl. § 2-6 andre ledd.

Videre skal retten legge til grunn det rettslige bevistemaet som er tilstrekkelig sannsynlig å innfri beviskravet, og står fritt til å vurdere bevisene på en rasjonell måte (Jerkø, 2017, s. 411). Det innebærer at de bevismidlene som har oftest tillegges «avgjørende» vekt i rettens bevisvurdering er dokumentbevis i datautvalget jeg har studert. Et interessant moment som kan ses i den sammenheng er hvorvidt partene kan oppnå best resultat ved å velge den domstol som måtte passe tvistens karakter. Dette omtaler Reiten (2019, s. 25) som «forumshopping». Ulik kompetanse mellom tingretten og jordskifteretten kan være en årsakene til partenes valg av domstol. I den sammenheng kan det blant annet ses nærmere på bevisvurderingen retten gjør, og da om det er vesentlige forskjeller mellom jordskifteretten og de ordinære domstolene. Satt på spissen så kan dette være av betydning om en part er bevisst på ulikhetene, og kan trekke i retning av «forumshopping», og dermed skape tvil rundt rettsikkerhet og likebehandling i det norske rettssystemet, jf. bla. tvl. § 1-2 andre ledd femte strekpunkt. Videre skal jeg se nærmere på mulige bakenforliggende årsaker til forskjellene i funnene.

Én forklaring kan være at på grunn av sakenes karakter, og likhet, så vil mange av rettens bevisvurderinger trekke mot dokumentbevis som partene har lagt frem. Det er for eksempel naturlig at tolkningen av en skylddeling kan bli sentral i en grensetvist. En annen forklaring som kan være årsaken til at dokumentbevis har fått høy andel observasjoner på «avgjørende» vekt, både innen tingretten og jordskifteretten, kan spores til at dette er en omfattende variabel med et vidt spekter av mulige dokumenter. Innunder dokumentbevis har blant annet skylddeling, skjøte, målebrev, jordskifteavgjørelser, kart, og andre avtaler blitt kodet inn. Totalt sett er det færre tilfeller av variabelen «avgjørende» i tingretten enn i jordskifteretten. Det er i tingretten 16 % «avgjørende» (alle observasjoner tilfaller dokumentbevis), mens det i jordskifteretten er 39 % av observasjonene som er tilknyttet «avgjørende» (fordelt på Vitnebevis, Partsbevis, dokumentbevis og faktisk bruk). En årsak til denne forskjellen drøftes mer utdypende i senere i oppgaven, når det blir sett på i hvilken grad fremgår rettens

bevisvurdering. Et vesentlig poeng som jeg da skal se nærmere på er at i hvilken grad bevisvurderingen fremgår kan ha påvirkning på kodingen av grunnlaget for rettens bevisvurdering.

Når det kommer til spørsmålet om noen bevistyper er mer fremtredende i jordskifteretten enn i tingretten og vice versa, så viser funnene i analysen litt forskjellig. Det er vanskelig å skille mellom forskjeller mellom tingretten og jordskifteretten når det kommer til vektlegging av Vitnebevis og Partsbevis. I begge domstolene viser funnene at det er relativt få forekomster, og observasjonene knytter seg hovedsakelig til variablene «nevnes» og «viktig». Det indikerer at det på dette området er relativt små forskjeller mellom de to domstolene. Videre er det lite bruk av sakkyndige i både tingretten og jordskifteretten. Den eneste forekomsten av sakkyndigbevis i kodingen finner man i tingretten og har blitt kodet til variabelen «viktig». Sakkyndigbevis ser jeg nærmere på i neste avsnitt. Funnene presentert i figur 2 og 3 kan også indikere at det er forskjeller mellom tingretten og jordskifteretten når det kommer til tilnærmingen av selve bevisvurderingen, ved at det kan tolkes dithen at i tingretten legges et større fokus på helhetsvurderingen. Det er tydelige forskjeller mellom variabelen «avgjørende» mellom de respektive domstolene. Funnene kan videre indikere at jordskifteretten har et større fokus på enkelte bevismidler, mens tingretten kanskje fokuserer på helhetsinntrykket. Dette er et interessant funn, og kan trekke i retning av en potensiell hypotese som kan studeres nærmere, hvor det er forskjell i bevisvurderingen og tilnærmingen mellom de to respektive domstolene. Dette gjenspeiles også i funnene som drøftes i underproblemstilling 2, og der undersøker jeg nærmere rundt fenomenet.

Når det kommer til sakkyndigbevis kan den tilsynelatende likheten (og mangelen på observasjoner sådan) mellom tingretten og jordskifteretten tolkes på flere måter. For det første kan man argumentere for at så å si ingen tilfeller av sakkyndigbevis i tingretten og jordskifteretten viser likhetstrekk. På en annen side kan det også tolkes som noe forunderlig at det ikke flere tilfeller av sakkyndigbevis i tingrettene. Som det er blitt sett på tidligere så er jordskifterettsdommeren en spesialist på sitt fagområde. Til dels kan det samme sies om dommere i tingretten, men de har en annen erfarings- og utdanningsbakgrunn. Med dette i mente kan det argumenteres for at det i sakene fra tingretten burde blitt benyttet flere sakkyndige. Det er også forhold som gjør at det i jordskifteretten er et mindre behov for sakkyndig kompetanse ved at ingeniøren spiller en sentral rolle når det kommer til innhenting av dokumentasjon. Dokumentpakken som ingeniøren ofte utarbeider, er ment som er

hjelpedokument, men samtidig gjør de fleksible rammene i jordskifteprosess (jskl. § 6-14) at eldre dokumenter kan få en større betydning i jordskifteretten.

Drøftelsene i de foregående avsnittene åpner for spørsmål om jordskifteretten alene burde ha kompetansen i slike saker. Er den overlappende kompetanse mellom tingretten og jordskifteretten hensiktsmessig? Dette er et spørsmål som flere ganger har vært oppe til diskusjon, og det er fremdeles relevant. I Løkenutvalget (2002) drøftes det blant annet om jordskifteretten burde ha eksklusivitet til å behandle grensetvister, og i NOU 1999:1 Lov om eiendomsregistrering, kapittel 30.4 vurderer utvalget om jordskifteretten burde være første instans for grensetvister og eventuelt at en dom om grenseforløp ikke ble rettskraftig før den var merket og målt. Det ble ikke foretatt noe lovendring i noen av tilfellene, og i forarbeidene (Prop. 101 L (2012-2013) s. 215) til jordskifteloven av 2013 bemerker departementet at «Departementet meiner likevel ikkje at dette gir grunnlag for å fremje forslag om å la jordskifteretten ha kompetansen aleine. Lovforslaget fører derfor ordninga med parallell kompetanse vidare i lovforslaget § 4-2». Dette belyser samtidig at den parallelle kompetansen stadig er et diskusjonstema. En åpenbar fordel ved at jordskifteretten behandler tvisten er det tekniske apparatet som sørger for måling og merking av dommen, jf. § 6-23 fjerde ledd bokstav c, og Mjøs (2009, s. 555) poengterer at i tingretten kan mangelen på dette sørge for nye uklarheter. Når det kommer til parallell kompetanse er et innspill i den sammenheng at jordskifteretten i sin tid, ble opprettet for et annet formål enn de ordinære domstolene fordi de besatt kunnskap, erfaring og kompetanse som var særlig rettet mot problemstillingene knyttet til fast eiendom og rettigheter. Overgangen til å ligne mer på de ordinære domstolene har også vært gradvis. Til tross for at dette har endret seg med «tida og tilhøva» slik Langnes (2009, s. 135) fint beskriver at «jordskifterettane no har fått ei rolle som problemløysar overfor moderne utfordringar innan bruks- og eigeomsrett, langt ut over dei opphavlege oppgåvene til utskiftingsvesenet», så kan særtrekkene og de historiske tradisjonene trekkes frem. En over hundre år gammel uttalelse fra landbrukskomiteen i 1912 står frem som relevant i denne sammenheng når det kom til hvorvidt utskiftningsretten skulle kunne holde grensegangssak utenfor utskiftning: «Disse forhold kunde lett lede til prosess hva Landbrukskomitéen mente man på beste måte kunde undgå ved å åpne adgang til grensegangsforretninger ved den presumptivt best skikkede myndighet, utskiftningsretten...» (Ravna, 2007, s. 214). Her pekes utskiftningsretten på som den «best skikkede myndighet», men det var først i 1934-loven at kompetanse til å holde grensegang utenfor utskiftning ble gitt. Det spesialiserte kompetansegrunnlaget som jordskifteretten besitter er vanskelig å komme foruten, og dette

kan i sin tur spille en rolle når det kommer til vurderingen av bevis. Dette er nok et eksempel på hvordan bakenforliggende årsaker, tradisjoner og prosessordninger må tas med i betraktningen om hvordan bevis vurderes i henholdsvis tingretten og jordskifteretten.

Et overordnet mål burde være høyest grad av forutsigbarhet for partene, og ved en tosporet ordning hvor tingretten og jordskifteretten har parallell kompetanse, viser funnene i denne studien at det er noen forskjeller i rettens bevisvurdering. Med det sagt er det samtidig noe usikkerhet knyttet til å kunne konkludere, men denne studien kan fungere som et supplement i hensiktsmessigheten rundt å ha et system i Norge med to domstoler med overlappende kompetanse, ved at rettens bevisvurdering belyses. Dette åpner igjen for flere dyptpløyende spørsmål som at ordningen med overlappende kompetanse burde avvikles, ved at jordskifteretten får eksklusiv kompetanse i slike saker, eller at jordskifteretten blir inkorporert i det ordinære domstolene som en egen avdeling eller divisjon. I dette delkapittelet er rettens bevisvurdering i henholdsvis tingretten og jordskifteretten blitt drøftet opp mot studiens funn, og jeg har samtidig belyst ulike forskjeller mellom domstolene som kan ha betydning for rettens bevisvurdering. I neste delkapittel skal rettens bevisvurdering ses i sammenheng med eiendomsrett.

4.1.3.2 Eiendomsrett

Mens drøftelsen i det foregående delkapittelet er rettet mot rettens bevisvurdering på et generelt plan, så vil det nå dreie seg om et mer innsnevret felt; nemlig om grensetvist og eiendomsrett. Denne tilleggsdrøftelsen er et resultat av erfaringer rundt kodingen av datamaterialet. Det ble tidlig klart at i tingretten kunne flere av dommene jeg hadde samlet inn klassifiseres til å gjelde tvister rundt eiendomsrett, og ikke nødvendigvis grense- eller bruksrettstvister. Jeg ble videre nysgjerrig på dette fenomenet, og jeg valgte derfor å se nærmere på det. Hvorfor er det høyere forekomst av dette i tingrettene? Kan en tvist om eiendomsrett og en tvist om grenser ses på som to sider av samme sak? Det skal jeg se nærmere på i dette delkapittelet, og videre vil jeg først analysere datamaterialet, før jeg drøfter rundt problemstillingen.

Det kan argumenteres for at de ordinære domstolene og jordskifteretten har glidd mer inn i hverandre. Dette kan blant annet underbygges ved bakgrunnen for valg av tema til oppgaven, ved at det «i saker hvor det er tvist om grenser vil både tingretten og jordskifteretten kunne avgjøre saken» (Prop. 101 L (2012-2013), s. 26), og ved at «det har vært en målsetting for lovgiver at likeartede saker i jordskifteretten og tingretten løses på samme måte» (Sky & Bjerva, 2018, s. 41). Også tidligere lovgivninger har ført til et mer symbiotisk forhold mellom

tingretten og jordskifteretten. Dette gjenspeiles blant annet i lovgivning fra 1934 hvor grunneiere kunne kreve at utskiftningsretten fastla grenser som for eksempel var omtvistet, og i 1950-loven som utvidet kompetansen til å gjelde alltidvarende bruksretter. Senere lovgivning, som jordskifteloven av 1979, knyttes mer til å løse konkrete problemer som grunneiere og rettighetshavere måtte ha (Sevatdal, 2017, s. 198). Jeg skal ikke foreta et dypdykk i jordskifterettens historie og tradisjoner her, men i korte trekk har jordskifteretten beveget seg til å bli et mer tvisteløsende organ. Dette kan blant annet ses i at rundt 60 % av sakene som jordskifteretten behandler er rettsfastsettende (Sky & Bjerva, 2018, s. 19). I så måte er en av forskjellene mellom de ordinære domstolene og jordskifterettene i den saklige kompetansen til å behandle tvister om eiendomsrett. Her strekker jordskifterettens kompetanse seg til å gjelde når det er underliggende rettsforhold, jf. jskl. § 4-4.

Grensesaker havner stort sett i jordskifteretten når valget står mellom de ordinære domstolene og jordskifteretten (Prop. 101 L (2012-2013), s. 68). Det er blitt belyst tidligere med flere eksempler til litteraturen på feltet, at grensetvister ikke er vanlig i tingrettene. Dette er også min oppfatning; både under datainnsamlingen, men også under gjennomgangen av dommene som er fra tingrettene. Det kan være sakens vinkling som gjør at den ikke er å klassifisere som en tvist om grenser, men heller omhandler eiendomsrett. Dette forundret meg da jeg studerte datamaterialet, og jeg skal i det følgende drøfte noe nærmere rundt dette.

Tingretten	Antall dommer	%
Grensetvist	6	23 %
Tvist om bruksrett	20	77 %
Totalt	26	100 %
Eiendomsrett*	8	31 %

Figur 4: Fordeling av saker i tingretten, og antall saker som inneholder elementer av eiendomsrett.

Jordskifteretten	Antall dommer	%
Grensetvist	45	90 %
Tvist om bruksrett	5	10 %
Totalt	50	100 %
Eiendomsrett*	5	10 %

*Saker med elementer av eiendomsrett, ved for eksempel jskl. § 4-4.

Figur 5: Fordeling av saker i jordskifteretten, og antall saker som inneholder elementer av eiendomsrett.

I så henseende er det naturlig å spørre seg om disse sakene, som omhandler eiendomsrett, hadde havnet i jordskifteretten, og ikke i tingretten, om jordskifterettens kompetanse ikke hadde vært begrenset av lovgivningen; altså om den saklige kompetansen hadde omfattet eiendomsrett uten at det var et «underliggende rettshøve», jf. jskl. § 4-4. Jordskiftelovens virkeområde § 1-2 uttrykker at «Lova gjeld for fast eigedom og rettar over fast eigedom, vassdrag og sjø i heile landet, om ikkje anna er fastsett i denne eller andre lover». I lovkommentaren (Bjerva mfl., 2018, § 1-2) fremgår det at begrepene fast eiendom og rettigheter ikke er konkretisert i forarbeidene, og at det må tolkes med hensyn til virkemidlene jordskifteretten har til disposisjon i kapittel 3 og 4. Her konkretiseres jordskifterettens kompetanse ytterligere. For de ordinære domstolene er ikke kompetansen begrenset på samme måte, og der kan derfor et bredere spekter av tvister behandles. Reiten (2019, s. 31) problematiserer det faktum at det kan oppstå usikkerhet rundt hvilke saker jordskifteretten kan behandle når jordskifteretten til tider mangler formell kompetanse til å avgjøre hvem som er eier av en eiendom eller et avgrenset areal.

I figur 5 kan man se at saker som inneholder elementer av eiendomsrett i jordskifteretten er på 10 %. I tingretten er dette tallet på 31 % (figur 4). Det betyr at tilnærmet 1/3 av dommene i datagrunnlaget fra tingretten inneholder elementer av eiendomsrett, mens i jordskifteretten er det 1/10. Dette er i utgangspunktet et interessant funn. Jordskifterettens saklige kompetanse er blitt drøftet ovenfor, og kan være delaktig i resultatet. For å sette problemstillingen på spissen kan man argumentere for at grensefastsettelse og fastsettelse av eiendomsrett kan være to sider av samme sak? En grensefastsettelse legger indirekte krav på den delen av eiendommen som strekker seg til grensen; dette gjelder grensepåstandene på begge sider av tvisten og grensen. På en måte kan man omtale overgangen mellom grenser og eiendomsrett som

flytende. Her kan Ravna (2007, s. 223) trekkes frem med sin artikkel hvor han drøfter jordskifterettens saklige kompetanse i grensegangssaker:

«Dette er for så vidt naturlig all den stund jordskifteretten skal ha lik kompetanse med de alminnelige domstolene i grensegangssaker. At det ikke er satt som vilkår at grensen som skal avklares må omfatte en matrikulert eiendom, innebærer imidlertid også at det kan bli en flytende overgang mellom å avklare et grenseforløp og å avklare hvem som har eiendomsrett til arealet som støter opp mot grensen».

Den overfladiske registreringen i kodeskjemaet fanger ikke opp innholdet i dommene på en såpass detaljert måte at jeg kan uttale meg om videre årsaker til fenomenet. Det som fanges opp er om det er forskjeller i andel saker mellom tingretten og jordskifteretten hvor eiendomsrett er et reelt fenomen. Her kunne ytterligere studier på området vært interessant. En mulig videre problemstilling kunne vært å problematisere disse sakene, og foreta en kvalitativ analyse hvor dommene studeres i dybden. På denne måten kunne videre forskning utfylt det tomrommet som de kvantitative undersøkelsene i denne studien etterlater seg. Den desidert største utfordringen med oppgaven knytter seg til datainnsamling fra tingrettene. Som jeg har nevnt i avsnittene ovenfor, så er grensesaker en sjeldenhet i tingrettene. Dette kommer også til uttrykk i figur 4, ved at man ser andelen tvister om bruksretter er høyere enn andelen grensetvister i datagrunnlaget. Dette kan spores tilbake til datainnsamlingen, og utfordringer knyttet til å finne slike saker på lovdata. Til sammenligning var det enklere å finne tilstrekkelig med saker fra jordskifterettene som egnet seg til å inngå i datagrunnlaget for denne oppgaven. I figur 5 ser man at både mengden dommer, men også den interne fordelingen er henholdsvis høyere og ulik dommene fra tingretten. Dette drøftes for øvrig i metodekapittel 3.6.

For å trekke koblinger til underproblemstillingen som er blitt presentert i starten av dette kapitlet, så er det indikasjoner på at rettens bevisvurdering, og forskjeller mellom tingretten og jordskifteretten, også kan vise seg ved typen saker, og at kompetansen spiller en sentral rolle. Dette kommer til syne i saker som omhandler eiendomsrett, og kan forklare hvorfor enkelte saker som havner i de respektive domstolene. Jordskifterettens kompetanse har blitt nevnt og drøftet ved flere anledninger allerede i oppgaven, og er særdeles relevant når det kommer til å behandle saker om eiendomsrett, hvor det går et tydelig skille. Helt i starten av oppgaven, hvor hoved- og underproblemstillinger presenteres, skriver jeg at eiendomsrett er et interessant element for å besvare oppgavens hovedproblemstilling. Dette mener jeg er interessant fordi det kan være avgjørende for hvilken domstol som behandler tvisten, og at

forskjellen i bevisvurderingen gjenspeiles i kompetanse, erfarings- og utdanningsbakgrunn blant dommerne og de ulike prosessordningene. For tvist om eiendomsrett vil jordskifteretten være ekskludert fra å behandle en slik tvist, med mindre det inngår i rettens saklige avgrensede kompetanse, jf. jskl. § 4-4.

4.1.4 Oppsummering

Innledningsvis i underproblemstillingen stilte jeg spørsmål om det gjennom å studere rettens bevisvurdering i tingretten og jordskifteretten, kan avdekke om det foreligger forskjeller mellom de to domstolene, eller om sammenlignbare saker har lik bevisvurdering. Dette har jeg besvart ved å drøfte funnene i analysene opp mot juridisk teori og litteratur, og spørsmålet har visst seg å være sammensatt. Ulikheter mellom erfarings- og utdanningsbakgrunn blant dommere, kompetanse og prosessformer gjør at rettens vurdering av bevis av samme type i sammenlignbare saker er et komplekst tema, som kan være utfordrende å kartlegge og dokumentere presist. Når det kommer til spørsmål om det er noen bevis typer som er mer fremtredende i jordskifteretten enn i tingretten, og vice versa, så viser funnene i analysen at dokumentbevis som har hatt «avgjørende» betydning for domsslutningen skiller seg ut i jordskifteretten. Samtidig er dette også den variabelen som har fått høyest andel observasjoner også i tingretten, men er betydelig lavere med 16 % av observasjonene kontra 30 % av observasjonene i jordskifteretten. Angående behandling av tvister rundt eiendomsrett er dette et interessant element som også gjenspeiler kompetanse, erfarings- og utdanningsbakgrunn blant dommerne og egne regler for jordskifteprosess.

Oppsummert viser funnene, og drøftelsene rundt, at det er noen forskjeller i hvordan bevis av samme type vurderes i lignende saker mellom tingretten og jordskifteretten. Til tross for dette vil jeg påstå at forskjellene ikke er tydelige nok, og at mulige forklaringer og hypoteser som fremmes i dette kapittelet burde undersøkes nærmere. Det er allikevel interessant å tyde de tendensene som forekommer, og videre studier på feltet med samme bakgrunnstema kunne gjort problemstillingen ytterligere synliggjort. Som det fremgår av tabellene i dette kapittelet, så er det i flere tilfeller slik at det ikke nødvendigvis fremgår av dommen hvilke beviser som har fått avgjørende vekt for dommens utfall. Dette er en såpass kompleks problemstilling at jeg under kodingen fant det interessant å se nærmere på. Det neste kapittelet er derfor viet til å studere de forholdene som dette kapittelet ikke kan kaste lys over.

4.2 Underproblemstilling 2 – «I hvilken grad fremgår bevisvurderingen»

4.2.1 Kapittelinnledning

Underproblemstilling 2 lyder:

- 2) *I hvilken grad fremgår det av bevisvurderingen, i henholdsvis tingretten og jordskifteretten, hvordan de ulike bevisene er vektlagt?*

Det er ikke nødvendigvis tydelig hvilket bevis som har fått avgjørende vekt når dommen fattes. I dette underspørsmålet skal jeg se nærmere på hvorvidt det er klart, eller uklart, hvilket bevis som vektlegges, og om det kommer tydelig til uttrykk for den som leser, og skal vurdere domsslutningen. Det kan tidvis være vanskelig å tolke dommerens argumentasjon om bevisvurderingen, og her skal jeg studere om bevisene kun drøftes, eller om det er mulig å fange opp hvordan bevisene vektlegges. Det fremgår blant annet av tvl. § 19-6 femte ledd andre punktum at retten skal gjøre rede for bevisvurderingen og rettsanvendelse til avgjørelser. I denne underproblemstillingen skal jeg derfor se nærmere på nettopp dette, og hvordan det kommer til uttrykk i det datamaterialet som ligger til grunn for studien.

Når det kommer til kategorisering, vurderingene og hvilke faktorer som har vært førende for kodingen av de etterfølgende dataanalysene så vises det til metodekapittel 3.5.2.5, hvor jeg gir en forklaring rundt dette. Videre vil jeg presentere funn fra studien som knytter seg til underproblemstilling 2. Det vil bli foretatt analyser, og sett nærmere på tabeller og figurer, før jeg går i gang med drøftingen.

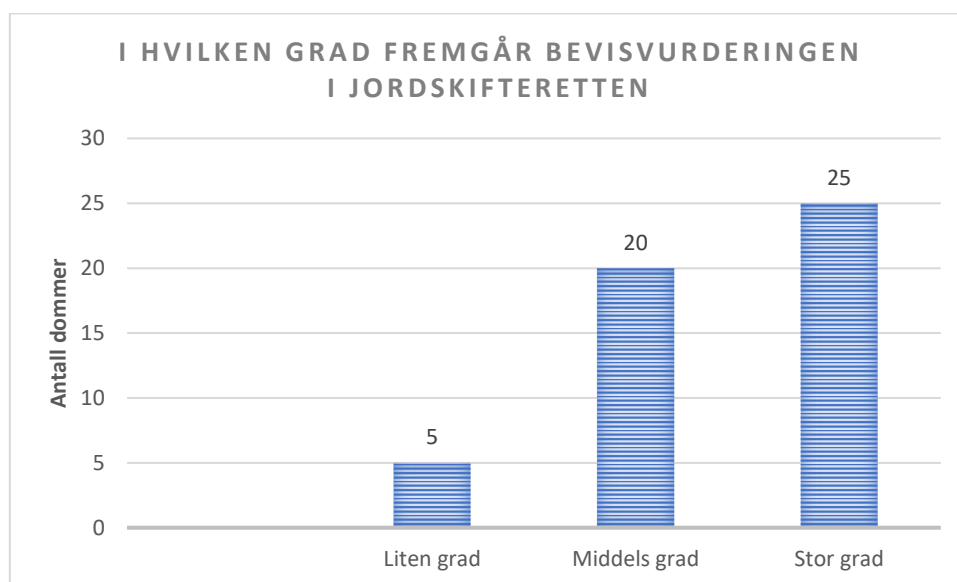
4.2.2 Empiri og analyse

I det følgende skal jeg presentere funnene fra datamaterialet. Tabellene og figurene bygger på funnene i kodeskjemaet etter gjennomgang av samtlige dommer i datautvalget. Jeg har talt dem opp og utarbeidet diverse grafiske fremstillinger i Excel. Først vil jeg presentere funnene fra jordskifteretten, for så å presentere funnene fra tingretten.

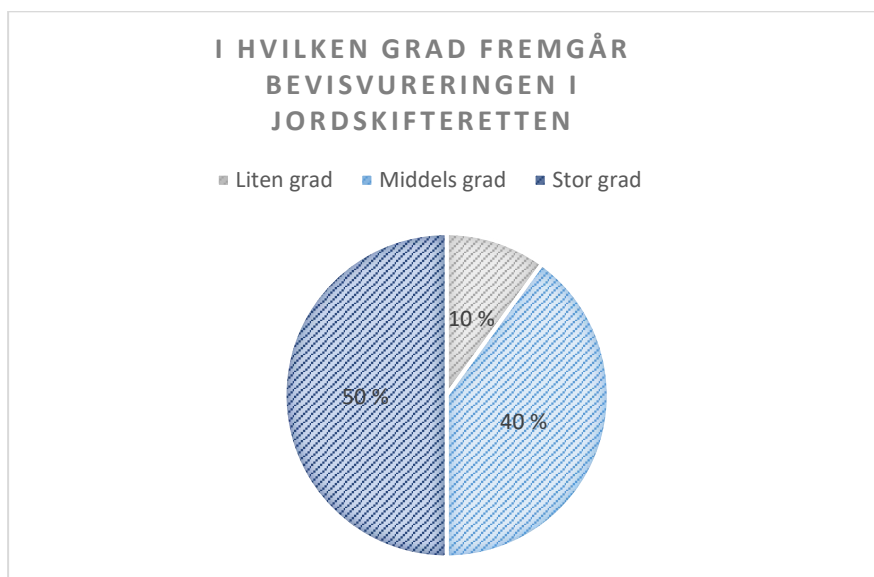
Tabellene (figur 6-8) nedenfor viser en klar overvekt mot «Stor grad» av tydelighet i bevisvurderingen. Også «Middels grad» besitter en høy andel. «Liten grad» utpeker seg som den variabelen med lavest andel i jordskifterettene.

Jordskifteretten	Antall dommer	%
Liten grad	5	10 %
Middels grad	20	40 %
Stor grad	25	50 %
Totalt	50	100 %

Figur 6: Oversikt over antall dommer og grad av bevisvurderingen i jordskifteretten

Figur 7: Stolpediagram som illustrerer fordelingen av hvilken grad bevisvurderingen fremstår i jordskifteretten

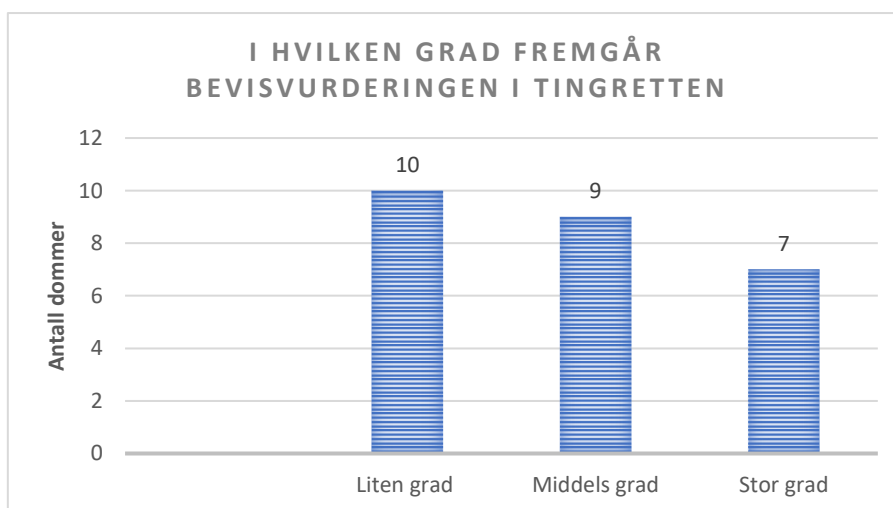
Figur 8: Prosentfordeling av dommer fra jordskifteretten

Figur 6-8 viser både tallfesting av observasjonene og den prosentvise fordelingen innad i dommene fra jordskifteretten.

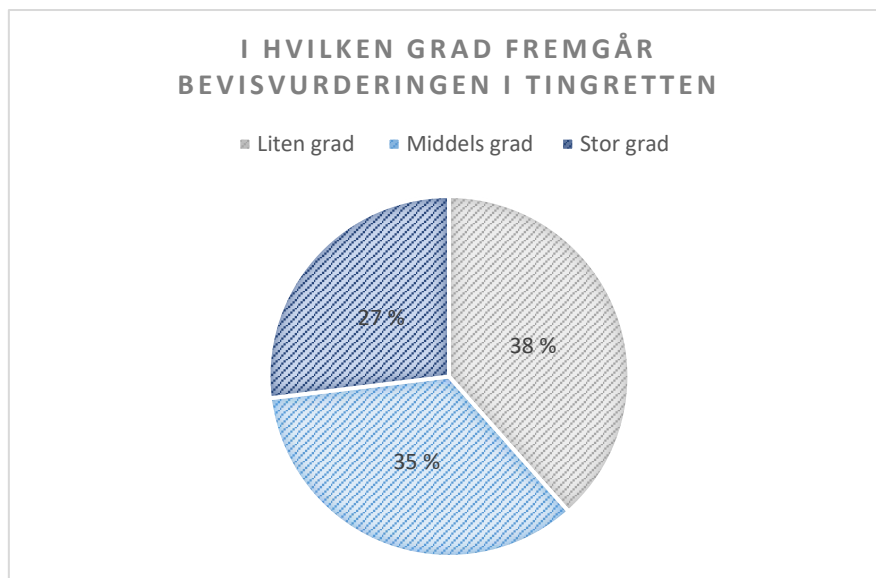
I figurene nedenfor (figur 9-11) ser man at den totale mengden data fra tingretten er lavere enn i jordskifteretten. Dette er et tema jeg har diskutert nærmere i metodekapittel 3.6. Her peker «Liten grad» seg ut som den variabelen med høyest andel, tett etterfulgt av «Middels grad». Lavest andel er det «Stor grad» som har i tingrettene. Det er dog viktig å legge merke til at det i dette tilfellet er en mye jevnere fordeling mellom variablene, sammenlignet med jordskifteretten hvor «Liten grad» viste et tydelig sprik til de to andre variablene.

Tingretten	Antall dommer	%
Liten grad	10	38 %
Middels grad	9	35 %
Stor grad	7	27 %
Totalt	26	100 %

Figur 9: Oversikt over antall dommer og grad av bevisvurderingen i tingretten

Figur 10: Stolpediagram som illustrerer fordelingen av hvilken grad bevisvurderingen fremstår i tingretten

Figur 11: Prosentfordeling av dommer fra tingretten

4.2.3 Drøfting

Jeg skal nå gå videre på drøftingen av underproblemstillingen. Her vil datamaterialet ses i sammenheng med teori på feltet.

En ting er hvorvidt bevisene og rettsanvendelsen drøftes, men en annen ting er hvorvidt bevisvurderingens avgjørende vekt fremgår i dommen. Tvl. § 19-6 femte ledd andre punktum lyder: «Deretter gjør retten rede for den bevisvurdering og rettsanvendelse avgjørelsen er bygd på». Dette er en noe vid ordlyd som jeg gjør nærmere rede for i teorikapittelet.

Lovregelen og juridisk litteratur tilknyttet § 19-6 vil bli brukt aktivt i den følgende drøftingen.

En mulig forklaring på hvorfor det i noen domstiltfeller er mindre grad av tydelighet rundt bevisvurderingen kan spores til tvistelovens forarbeider (Ot.prp.nr.51 (2004–2005), s. 437) hvor det går frem at på dette området skal det tas rasjonelle hensyn i forhold til ressursbruken. I lovens sammenheng kan begrunnelsene for avgjørelsene som jeg har klassifisert som «Liten grad» tilfredsstillende kravet for hva som må ligge til grunn for det resultatet (Schei, 2019, § 19-6 note 7), men det kan i denne oppgavens henseende vurderes dithen at bevisvurderingen på flere måter kunne vært mer tydeliggjort. Hva som er å anse som «nødvendig for å begrunne domsresultatet» har på en side en vid ordlyd, og drøfting av bevis og rettsanvendelse er på mange måter tilstrekkelig. For eksempel kan det være at det som klassifiseres som «Liten grad» vurderes dithen på bakgrunn av at retten har tatt en «skjønsmessig helhetsvurdering». Det jeg har sett etter når dommene har blitt gjennomgått som en del av kodingen er hvor tydelig det fremgår hvilket bevis som får avgjørende vekt, og denne delen av kodeprosessen

har dermed ikke lagt vekt på hvilke bevis som kun drøftes, men i hvilken grad det er klart for leseren av dommen hva som ligger bakom domsslutningen. I den sammenheng kan det vises til variabelen «Liten grad» for å illustrere dette ytterligere.

Variabelen «Liten grad» innebærer at bevis og faktiske forhold drøftes, men det er vanskelig å tyde hvilket bevis som får avgjørende vekt for domsslutningen. Dette kan være problematisk av flere grunner, men det er viktig å ha et nyansert forhold til hvorfor det er slik. Sakens kompleksitet, dommerens personlige skrivemåte og andre faktorer som jeg skal drøfte videre kan være med på å avgjøre dette. Det er på ingen måte slik at en dom med «Liten grad» av tydelighet er «dårligere» skrevet eller vurdert av dommeren, men heller at for eksempel sakens kompleksitet, domstoltradisjon og det individuelle bevisbildet er forskjellig fra sak til sak. En faktor som kodeskjemaet ikke fanger opp er at det i noen saker er nødvendig å avgjøre saken ut ifra en helhetsvurdering, og at ett spesifikt bevis som skal få avgjørende betydning, ikke alltid er oppnåelig. Datamaterialet viser sprik mellom jordskifteretten og tingretten på dette området. Når tingretten har høy andel (38%, se figur 11) av «Liten grad» indikerer dette at en mange av dommene i datamaterialet er vanskelige å tolke når det kommer til hvordan de ulike bevisene er vektlagt og i hvilken grad dette fremgår av bevisvurderingen.

Jordskifteretten viser på sin side til kun 10% (figur 8) når det kommer til «Liten grad». Dette trekker i retning av en ulik grad av tydelighet mellom jordskifteretten og tingretten. Mulige årsaker til dette skal jeg drøfte senere i dette kapitlet.

Forholdene nevnt ovenfor kan også ha betydning for sakskostnader. Det trekkes frem i lovkommentaren til tvisteloven (Schei mfl., 2019, § 19-6 note 7) at dersom det kan råde tvil om den tapende part skal erstatte motpartens sakskostnader, så må retten foreta en vurdering på om saken kunne vært avgjort på et mindre tvilsomt grunnlag. Klarhet og tydelighet i rettens bevisvurdering kan derfor være medvirkende til hvordan partene oppfatter domsslutningen med tilhørende sakskostnader, og at retten i sin tydelighet kan sterkere argumentere for de avgjørelsene som er tatt. Sett i sammenheng med datamaterialet har dommene fra jordskifteretten større sannsynlighet for å unngå tvil rundt sakskostnader ved at det forekommer en høyere grad av hvilke bevis som får avgjørende betydning, sammenlignet med tingretten.

Et annet interessant element kan spores til hvem dommen skrives for. Med dette menes om for eksempel jordskifterettens utvidede veiledningsplikt strekker seg lenger enn selve hovedforhandlingen, rettsmøter og forberedende faser, til å også gjelde domsslutningen ved at jordskiftedommer antar at leser av dommen i utgangspunktet kan være en selvprosederende

part. Til sammenligning kan man anta at en dom i tingretten er ment for å tilfredsstille en annen målgruppe, og da gjerne profesjonelle aktører med formell utdanning innenfor jus. Dette er et interessant spørsmål som datamaterialet ikke direkte kan svare på, men jeg skal videre drøfte litt rundt akkurat dette feltet, og hvorfor dette kan få utslag for de funnene som er vist til ovenfor.

Figur 6-8 og figur 9-11 illustrerer at det er en tydelig forskjell i hvilken grad bevisvurderingen fremgår, mellom henholdsvis jordskifteretten og tingretten. Der hvor 50 % av dommene i jordskifteretten er klassifisert til å ha «Stor grad» er det til sammenligning 27 % av dommene i tingretten som har «Stor grad». I jordskifteretten er «Stor grad» den overveiende variabelen, mens i tingretten er det den som har færrest. Dette funnet indikerer at forskjellen på hvor tydelig bevisvurderingen fremgår er reell. Det kan også indikere at jordskifteretten forklarer seg bedre rundt bevisvurderingen. Det er dog en del faktorer som må hensyntas før en slik vurdering av datamaterialet kan gjøres. I metodekapittel 3.5.2.5 er for øvrig kontrasten mellom «Liten-, middels- og stor grad» illustrert. En av faktorene er å se hen til jordskifterettens utvidede veiledningsplikt. Rettens veiledningsplikt skal i utgangspunktet være lik for alminnelig sivilprosess og jordskifteprosess, men jordskiftelovens forarbeider poengterer at på grunn av høyere andel selvprosederende parter i jordskifteretten er det i praksis et større ansvar for å veilede partene (Prop. 101 L (2012-2013) s. 293-294). Dette kommer i tillegg til de generelle reglene som fremgår av tvl. § 11-5(6), og jskl. § 6-16 tredje ledd. Det at bevisvurderingen fremgår ulikt i jordskifteretten og tingretten kan ha sammenheng med jordskifterettens veiledningsplikt i utstrakt forstand. I figur 8 ser man at «Liten grad» utgjør 10 % av dommene i jordskifteretten, mens i figur 11 er «Liten grad» på 38 % av dommene i tingretten; den variabelen med høyest andel prosent. Dette forteller oss videre at sprikene mellom jordskifterett og tingrett er merkbare. Å trekke noen konklusjon på grunnlag av dette vil samtidig kunne oppfattes som forhastet, og det er ikke direkte tydelig hva årsaken til dette utfallet er. Det er fremdeles uklart hva dette skyldes, men videre drøfting skal belyse temaet ytterligere. Det faktum at man sjelden møter selvprosederende parter i de alminnelige domstolene (Langbach, 2009, s. 40), og at det i jordskifteretten er anslått at rundt ¼ bruker advokat (Sky & Bjerva, 2018, s. 45), kan dog indikere en mulig årsak til de målte forskjellene. En annen forskjell mellom jordskifterett og tingrett er den formelle utdanningsbakgrunnen til dommerne. Det skal jeg se på i neste avsnitt.

Dommernes utdanningsbakgrunn er blitt drøftet tidligere i oppgaven, men er også relevant for å studere underproblemstilling 2 nærmere. Jskl. § 2-4 forteller oss at jordskiftedommere må

ha jordskiftefaglig utdanning på masternivå. For å bli dommer innenfor de alminnelige domstolene er må man ha juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap, jf. domstoloven § 54 andre ledd. Dette innebærer at mastergrad i rettsvitenskap ikke kvalifiserer til å være jordskiftedommer. Forskjellen i utdannings- og erfaringsbakgrunn er verdt å se litt nærmere på. En jordskiftedommer vil naturlig nok ha god, og om ikke bedre, kjennskap til problemstillinger og tvister som knytter seg til eiendomsfaglige uenigheter. Som særdomstol er jordskifterettens formål å «leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarene og samfunnet» jf. jskl. § 1-1. Der hvor en jordskiftedommer utelukkende behandler saker innenfor dette feltet, kan en tingrettsdommer behandle et videre spekter av tvister, og eiendomsrelaterte tvister vil i teorien kunne utgjøre en liten bit av arbeidshverdagen. Ravna (2007, s. 229) skriver:

«At jordskifte kandidatens utdanning i juss i dag er en ganske annen, og at det innen tingsrett og sivilprosess neppe ligger bak juristenes, tilsier at jordskifterettene er en meget kompetent domstol når det gjelder å avklare grenser, både faktisk og rettslig, og ikke minst når det gjelder å besørge varig sikring av avgjørelsen».

Den formelle kompetansen til å behandle like saker er reell i både tingretten og jordskifteretten, men det kan allikevel være forskjeller i den daglige driften som kan gi utslag. Dette reflekteres i dommernes erfaring- og utdanningsbakgrunn. Hvordan dette forholder seg til underproblemstillingen som har blitt drøftet, kan tolkes i lys av datamaterialet, og de forskjeller som er presentert i funnene.

4.2.4 Oppsummering

På dette området viser datamaterialet relativt store ulikheter når jordskifteretten og tingretten sammenlignes. Det største funnet er indikasjoner for at jordskifteretten forklarer seg bedre rundt hvordan de ulike bevisene er vektlagt. Det er ulike årsaker til hvilken grad bevisvurderingen fremgår, og dette er blitt drøftet inngående. Temaet er komplekst og sammensatt, og drøftelsene rundt funnene i denne underproblemstillingen viser at flere faktorer spiller en rolle. Ovenfor er det blitt drøftet ulike årsaker som kan knytte seg til i hvilken grad rettens bevisvurdering fremgår. Datagrunnlaget har blitt sett i sammenheng med tvl. § 19-6 femte ledd andre punktum, hvor det trekkes frem mulige årsaker til hvorfor det i noen dommer er vanskeligere å tyde rettens bevisvurdering, hva som har fått avgjørende vekt og at en helhetlig vurdering av bevismidlene gjør at kodingen kan trekke i retning «Liten grad». Videre er det blitt drøftet rundt hvorvidt jordskifterettens skjerpede veiledningsplikt ovenfor selvprosederende parter kan ha spilt en rolle når det kommer til grad av tydelighet i

sammenheng med bevisvurderingen. Jeg har også sett nærmere på hvordan dommere i jordskifteretten kontra i de alminnelige domstolene har ulik utdanningsbakgrunn, og at det kan spille en rolle for forståelsen av de utvalgte sakene.

5 Konklusjon

Å studere rettens bevisvurdering har vist seg å være et komplekst og sammensatt tema. I det følgende skal jeg samle trådene fra underproblemstillingene for å besvare oppgavens hovedproblemstilling:

Er det forskjell på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten?

I *underproblemstilling 1* drøftes flere interessante elementer. Et av de mest sentrale funnene som knytter seg til rettens bevisvurdering er rundt dokumentbevis. Her skiller tingretten og jordskifteretten seg fra hverandre ved at det er på lang vei flere observasjoner knyttet til variabelen «avgjørende» i jordskifteretten enn i tingretten. Her har tingretten 16 % av totalt 64 observasjoner, mens jordskifteretten har 30 % av totalt 110 observasjoner. Funnene som kan ses i figur 2 og 3 indikerer også at det er forskjeller mellom variabelen «avgjørende» mellom de respektive domstolene. Funnene kan videre indikere at jordskifteretten har et større fokus på enkelte bevismidler, mens tingretten kanskje fokuserer på helhetsinntrykket. Dette funnet viser seg også igjen i *underproblemstilling 2*. Jordskifterettens saklige kompetanse i tvistesaker er blitt satt på spissen ved å studere nærmere rundt fenomenet eiendomsrett, og den historiske endringen, hvor jordskifteretten har blitt mer lik de ordinære domstolene over tid, kan trekkes frem som et sentralt utviklingstrekk når det kommer til bevisvurdering. Der hvor jordskifteretten i noen tilfeller er avgrenset fra å behandle saker på grunn av den positivt avgrensede kompetanse, jf. jskl. § 4-4 og Bjerva mfl. (2018, § 4-2), så kan også jordskifterettens rolle i samfunnet ha betydning for de problemene som kreves løst etter «tida og tilhøva».

I *underproblemstilling 2* viser funnene i datamaterialet relativt store ulikheter når jordskifteretten og tingretten sammenlignes. Her er det indikasjoner som trekker i retning av at jordskifteretten forklarer seg bedre enn tingretten, om hvordan bevisene blir vektlagt. Funnene presentert i delkapittel 4.2.2. kan tolkes dithen at der hvor tingrettsdommeren legger vekt på en helhetlig vurdering, er det lettere å følge jordskiftedommeren rundt hvilket bevis som har avgjørende vekt i dommen. Ulike årsaker til dette er blitt drøftet, og jordskifterettens skjerpede veiledningsplikt, samt forskjeller i erfarings- og utdanningsbakgrunn mellom dommere i jordskifteretten og tingretten kan være medvirkende faktorer.

Samlet sett kan dette indikere at det er noen forskjeller på bevisvurderingen i tingretten og jordskifteretten. Samtidig er ikke alltid forutsetningene like mellom de respektive domstolene, og forskjeller i erfaring- og utdanningsbakgrunn blant dommerne, ulike prosessordninger,

jordskifterettens utvidede veiledningsplikt og jordskifterettens saklige kompetanse gjør at det er faktorer som styrer bevisvurderingen lenge før bevisene faktisk skal vurderes. Som Bergsholm (2010, s. 222) fint beskriver det:

«Bevisbedømmelse er en blanding av juss, psykologi, filosofi, retorikk, og sunn fornuft, og kanskje er det umulig å gi en helhetlig analyse av hva bevisbedømmelse egentlig er. En vitenskapelig tilnærming til et slikt sammensatt tema er i hvert fall svært krevende, og selv med god innsikt i flere av fagområdene kan man aldri være sikker på om helheten, eller temaets dybde, er ivaretatt».

Med prinsippet om fri bevisvurdering, jf. tvl. § 21-2 første ledd, i grunn, og at dommere er individuelle mennesker hvor det kan være forskjeller dem imellom, så gjør det å studere rettens bevisvurdering til et omfattende emne. Med dette i mente må det understrekes at lovgivers målsetting om at likeartede saker skal behandles likt (Prop. 101 L (2012-2013), s. 341), burde strekke seg forbi rettsanvendelsen, og til bevisvurderingen for å sikre likebehandling og rettsikkerheten uavhengig av hvilken domstol en part velger. På sett og vis ønsker jeg at denne studien kan være et bidrag i å belyse mulige forskjeller i bevisvurderingen, og ikke minst de bakenforliggende årsaker som kan forårsake forskjeller mellom tingretten og jordskifteretten, samt å være et saklig innspill i diskusjonen rundt hensiktsmessigheten ved å ha et tosporet system, hvor de respektive domstolene har en overlappende kompetanse.

5.1 Avsluttende refleksjon

Det opprinnelige forskningsspørsmålet har vært ryggraden i oppgaven, men etter hvert som jeg har studert emnet inngående, har nye spørsmål og vinklinger oppstått underveis. Noen av disse har blitt forkastet, mens andre er blitt en del av oppgavebesvarelsen på grunn av det jeg har anset som deres faglige supplerende vinkling mot hovedproblemstillingen. Et eksempel på dette er drøftelsene rundt eiendomsrett.

Optimalt ville jeg ønsket at empirien spilte en større rolle i denne oppgaven. En stor andel av tidsforbruket har vært tilknyttet datamaterialet; herunder innsamling, koding og analysering. Det har samtidig vært krevende å metodisk kategorisere rettens bevisvurdering, og ut ifra de forutsetningene og begrensningene som tilfaller en masteroppgave på 30 studiepoeng så er jeg fornøyd med omfanget.

5.2 Videre forskning

Denne oppgaven åpner for flere temaer rundt rettens bevisvurdering som kunne vært interessant å studere nærmere. Ett eksempel er videre studier av rettens bevisvurdering for å tilnærme seg temaet ytterligere. Her kunne for eksempel det blitt foretatt en kvalitativ undersøkelse på bakgrunn av funnene i denne oppgaven, slik som jeg nevner i metodekapittel 3.2.

Et annet tema, som nesten fremstår tidløst, er hvorvidt det er hensiktsmessig med et tosporet rettssystem hvor tingretten og jordskifteretten har parallell kompetanse til å behandle saker som har vært temaet i denne oppgaven. Videre forskning på hvorvidt ordningen med overlappende kompetanse burde avvikles, ved at jordskifteretten får eksklusiv kompetanse i slike saker, eller at jordskifteretten blir inkorporert i det ordinære domstolene som en egen avdeling eller divisjon, slår meg som en problemstilling som burde følges med på.

6 Litteraturliste

Bergsholm, E. (2010) Noen refleksjoner omkring nyere teori om rettens bevisvurdering med utgangspunkt i noen tingsrettslige saker, *Kart og Plan*, vol.70/2010(3), s. 218-223.

Bjerva, Ø.J., Holth, F., Reiten, M., Sky, P.K, Aasen, I. (2018) *Jordskiftelova kommentarutgave*, digital. [kommentar fra Juridika, sist oppdatert: 10.01.2018].

Bjerva, Ø. J. (2011) *Jordskiftedomstolene – fra agrar reformator til vokter av Justisia*. *Tidsskrift for eiendomsrett*, 7, 199-218.

Bratberg, Ø. (2017) *Tekstanalyser for samfunnsvitere*. 2. utg. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Falkanger, T. & Falkanger, A.T. (2016) *Tingsrett*. 8. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Grønmo, S. (2016) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Halvorsen, K. (2008) *Å forske på samfunnet*. 5. utg. Oslo: J.W. Cappelens Forlag As.

Jerkø, M. (2017) *Bevisvurderingens rettslige rammer*. Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utg. Oslo: Abstrakt Forlag.

Krumsvik, R. J. (2014) *Forskningsdesign og kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Langbach, T. (2009) Jordskifte i et teoretisk perspektiv, i Ravna, Ø. (red) *Perspektiver på jordskifte*. Oslo: Gyldendal, s. 35-48

Langnes, M. (2009) Frå utskiftningsvesen til jordskifterett – Jordskifterettane si historie frå 1800-talet og fram til i dag, i Ravna, Ø. (red) *Perspektiver på jordskifte*. Oslo: Gyldendal, s. 93-137.

Mjøs, L. B. (2009) Danning av nye eigedomar ved eigedomsdeling, i Ravna, Ø. (red) *Perspektiver på jordskifte*. Oslo: Gyldendal, s. 545-566.

Ravna, Ø. (2007) Jordskifterettens saklige kompetanse i grensegangssaker, *Kart og Plan*, vol.67/2007(4), s. 211-231.

Reiten, M. (2019) *Oppgaver inn i og ut av jordskifteretten*. Domstolkommisjonen. Tilgjengelig fra:

<<https://www.regjeringen.no/contentassets/367acaf16a2941bfaf5e3b1ae7bfe95f/no/sved/03.pdf>> [Lest 30. april 2021].

Robberstad, A. (2018) *Sivilprosess*. 4. utg. Bergen: Fagbokforlaget

Schei, T., Bårdsen, A., Nordén, D. B., Reusch, C. H.P., & Øie, T. M. (2019) *Tvisteloven kommentarutgave*, digital. [kommentar fra Juridika, sist oppdatert: 01.12.2019].

Sevatdal, H. (2017) *Eigedomshistorie* – Sky, P.K. og Berge, E. (red.) Oslo: Universitetsforlaget.

Sky, P.K. & Bjerva, Ø.Y. (2018) *Innføring i jordskifte*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tjora, A. (2017) *Kvalitativ forskningsmetoder i praksis*. 3. utg. Oslo: Gyldendal forlag As.

Troye, S. V. (1994) *Teori- og forskningsevaluering. Et kritisk perspektiv*. Oslo: Tano As.

Lover

Jordskifteloven. *Lov om Jords og Skovs Udskiftning af Fællesskab av 12. oktober 1857.*

Jordskifteloven. *Lov 13. mars 1882 nr. 2.*

Domstolloven. *Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene.*

Skjønnsprosessloven. *Lov 01. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.*

Jordskifteloven. *Lov 22. juni 1934*

Jordskifteloven. *Lov 22. desember 1950 nr. 2 om jordskifte o.a.*

Jordskifteloven. *Lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a.*

Viltloven. *Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt.*

Tvisteloven. *Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker.*

Matrikelloven. *Lov 17. juni 2005 nr. 101 om eigedomsregistrering.*

Jordskifteloven. *Lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m.*

Lovforarbeider

NOU 1999:1 *Lov om eiendomsregistrering*

NOU 2001:32 B. *Rett på sak*

NOU 2002:9

Ot.prp.nr.51 (2004–2005) *Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)*

Prop. 101 L (2012–2013) *Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova)*

Rettspraksis

Rt. 1959 s. 1059

Rt. 1990.8 (Borettslagsleiligheter)

Rt-2015-1246

HR-2019-1225-A avsnitt 73.

[6.1 Vedlegg](#)

Vedlegg 1 – Pretest 1

Vedlegg 2 – Pretest 2

Vedlegg 3 – Liste over dommer i datagrunnlaget

Vedlegg 4 – Kodeskjema for samtlige dommer i datagrunnlaget